<u>เงื่อนไขการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล</u>

โดย อ.ปราโมทย์ ศรีอุทัย

(ตอนที่ 1)

<u>ถาม</u> ผมได้ส่งเอกสารชุดหนึ่งมาให้อาจารย์เพื่อช่วยวิเคราะห์ด้วยว่า ข้อโต้แย้งเรื่องเงื่อนไขการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลดังที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ ทัศนะใด คือทัศนะที่ถูกต้อง ...

เด็กหาดใหญ่

<u>ตอบ</u> ผมได้อ่านเอกสารที่ได้รับนั้นจบแล้ว ก็จะขอวิเคราะห์เฉพาะข้อความที่ผมเห็นว่า ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่ในเอกสารนี้เท่านั้น ...

และก่อนที่จะทำการชี้แจง ผมก็อยากจะทำความเข้าใจกับบรรดา “ศิษย์” ของ อ.อัซฮารีย์บางท่าน (ผมไม่อยากใช้คำว่า “หางเครื่อง” เพราะมันรุนแรงเกินไป) ที่กล่าวกระแนะกระแหนผมในเว็บไซต์ในลักษณะต่างๆ ผมไม่เคยให้ราคาใดๆต่อคำกระแนะกระแหนเหล่านี้ เพราะมันไม่ใช่วิชาการ แต่มันเป็นข้อเขียนที่เกิดจาก “นัฟซู” หรืออารมณ์ของปุถุชนบางคนเมื่อพบเห็น “สิ่ง” ที่ไม่ต้องด้วยอารมณ์ของตนเอง - แม้ว่าสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งถูกต้องก็ตาม - ก็มักจะแสดงออกในลักษณะการเยี่ยงนี้ ..

ผมจึงอยากจะแนะนำบรรดาศิษย์ทั้งหลายของ อ.อัซฮารีย์ว่า หากเจอข้อเขียนของผมตอนใดไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ท่านก็มีสิทธิ์จะโต้แย้งมันได้ตามหลักวิชาการเช่นเดียวกัน .. ดังเช่นที่ อ.อัซฮารีย์ของพวกท่านเคยปฏิบัติกับผม .. และเหมือนอย่างที่ผมกำลังปฏิบัติด้วยการโต้แย้งพวกท่านอยู่ในขณะนี้ ...

และก็ดังที่ผมเคยกล่าวไปแล้วใน “จดหมายเปิดผนึกถึง อ.อัซฮารีย์” ว่า ผู้ที่เชื่อถือในข้อเขียนของผมก็อย่าตะอัศศุบผม .. คือมองว่า อ.อัซฮารีย์เป็นศัตรูของพวกท่าน และผู้ที่เชื่อถือในข้อเขียนของ อ.อัซฮารีย์ ก็อย่ามองว่าผมเป็นศัตรู เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงมุมมองที่แตกต่างกันทางวิชาการใน “บางเรื่อง” เท่านั้น มิใช่ทั้งหมด ...

เพราะผมมั่นใจว่า มีปัญหาทางวิชาการอีกจำนวนมากที่ อ.อัซฮารีย์กับผมมีมุมมองที่ตรงกัน ...

มีอยู่อย่างหนึ่งที่ผมอยากจะทำความเข้าใจกับ “ทุกฝ่าย” ก็คือ แม้ผมจะมีแนวคิดและชักชวนให้ปฏิบัติตามซุนนะฮ์อย่างเคร่งครัด แต่ผมก็ไม่นิยมชมชอบที่จะกล่าวหา – หรือให้ใครกล่าวหา -- ผู้ที่มีทัศนะตรงข้ามกับตนเองคนใดว่า ทำบิดอะฮ์ ...

จุดยืนของผมก็คือ เรามีสิทธิที่จะปฏิบัติตามมุมมองที่เราเห็นว่าถูกต้อง แต่เราไม่มีสิทธิไปกล่าวประณามผู้ที่มีทัศนะตรงข้ามกับเราคนใดว่าเขาทำบิดอะฮ์ (แม้เราจะมีมุมมองส่วนตัวว่าสิ่งที่เขาทำเป็นบิดอะฮ์ก็ตาม) ...

เพราะคำว่า “บิดอะฮ์” เป็นเรื่องใหญ่และละเอียดอ่อน และใครก็ตามที่เรากล่าวหาเขาว่าเป็นผู้ทำบิดอะฮ์ ความหมายก็คือ เรากำลังหุก่มเขาว่าเป็นชาวนรก ...

การหุก่มว่ามุสลิมคนใดเป็นชาวนรก ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อยเลย ...

เพราะฉะนั้น คำว่า “บิดอะฮ์” จึงเป็นคำที่สมควรจะนำมาพูดกันในแวดวงวิชาการในแง่การวิเคราะห์การกระทำบางอย่างที่ไม่มีหลักฐานเลย หรือหลักฐานไม่ถูกต้องว่าเป็นบิดอะฮ์หรือไม่เท่านั้น .. หาใช่เป็นคำที่ควรจะนำมาชี้หน้าหุก่มผู้ใดไม่ ...

เรื่องนี้ ลูกศิษย์ลูกหาของผมทุกคนจะยืนยันได้ว่า ผมเคยพูดเตือนอยู่เสมอว่า ในปัญหาขัดแย้งที่ “มีหลักฐาน” .. และนักวิชาการในอดีตมีมุมมองที่แตกต่างกันในเป้าหมายของหลักฐานนั้นและเรามีความเห็นพ้องกันกับทัศนะใดทัศนะหนึ่ง เราก็ไม่ควรไปฟันธงว่า ทัศนะของเราเท่านั้นที่ถูกต้อง และทัศนะตรงข้ามกับเราเป็นฝ่ายผิด ...

เพราะข้อเท็จจริง เขาอาจจะถูกและเราอาจจะผิดก็ได้ ...

ทุกคนมีสิทธิคิด, ทุกคนมีสิทธิมั่นใจในหลักฐานของตนเอง และทุกคนมีสิทธิปฏิบัติตามความเชื่อในหลักฐานของตนเองที่มั่นใจว่ามันถูกต้อง ...

ทั้งหมด ค่อยไปตัดสินกัน ณ ที่พระองค์อัลลอฮ์ ซ.บ. ...

แต่สิ่งที่มุสลิมทุกคนไม่มีสิทธิ ไม่ว่าเขาจะเป็นคณะเก่า, คณะใหม่, วะฮ์ฮาบีย์ หรือไม่ใช่วะฮ์ฮาบีย์ ก็คือ การแตกแยก, หรือกระทำสิ่งใดที่นำไปสู่การแตกแยก, ทำลายภราดรภาพและเอกภาพของมุสลิม ...

อีกอย่างหนึ่งที่ผมอยากจะขอชี้แจง ณ ที่นี้ก็คือ ขอเรียนว่า ผมมีอิสระและเป็นตัวของตัวเองในทางวิชาการ ไม่เคยเขียนหนังสือเพื่อแสวงหาแนวร่วมหรือตามแรงเชียร์ของใคร แต่จะเขียนตามข้อมูลหลักฐานที่ผมตรวจสอบดูแล้วว่า มันถูกต้องเท่านั้น ...

เพราะฉะนั้นข้อเขียนของผมทั้งหมด – ทุกบท, ทุกตอนและทุกคำพูด -- ผมจึงพร้อมที่จะรับผิดชอบ และหากมันผิดพลาดหรือไม่เหมาะสม ผมก็พร้อมที่จะแก้ไขเช่นเดียวกันโดยไม่เคยนึกว่ามันเป็นการ “เสียฟอร์ม” หรือ “เสียเกียรติ” แต่ประการใด

อุดมการณ์ของผมก็คือ คนที่ผิดพลาดแล้วยอมรับผิด นั่นแหละคือคนที่มีเกียรติ ส่วนคนที่รู้ว่าตัวเองผิดพลาดแล้วยังไม่ยอมรับความผิดพลาด คือคนไร้เกียรติและไม่สมควรได้ชื่อว่าเป็นนักวิชาการ ซึ่งจุดนี้ ผมอาจแตกต่างกับนักวิชาการบางท่านหรือหลายท่านที่เผยแพร่ศาสนาอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ได้ ...

ขอวกกลับมาเข้าประเด็นเรื่อง ชี้แจงเงื่อนไขการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลต่อไป ...

ผมไม่ทราบว่า ผู้ที่โต้แย้งกันในประเด็นนี้คือใครและโต้แย้งกับใคร เข้าใจว่าน่าจะเป็น อ.อัซฮารีย์กับนักวิชาการอีกท่านหนึ่งซึ่งผมเข้าใจว่าน่าจะเป็น อ.หะสัน หาดใหญ่ ...

สรุป “จุดยืน” ของผู้ที่ผมเข้าใจว่าน่าจะเป็น อ.อัซฮารีย์ (หรืออาจจะเป็นนักวิชาการท่านอื่น) ในประเด็นที่โต้แย้งกัน เท่าที่ผมประมวลได้ และสมควรจะต้องชี้แจงในแง่วิชาการ จะมีอยู่ 3 ประเด็นคือ ...

(1).คำวิจารณ์ของท่านบุคอรีย์ต่อผู้รายงานคนใดด้วยคำว่า มุงกัรฺ อัล-หะดีษ (مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ)

ก่อนอื่น ผมขอนำเอาคำพูดในเว็บไซด์บางตอนดังปรากฏในเอกสารที่มีผู้นำมาให้ คัดลอกลงให้อ่านกันดังนี้ ...

มีกล่าวว่า ...

“อาบิรฺ ซะบีล ได้ยืนยันว่า อิมามอัลบุคอรีย์ตัดสินว่า ดาวูด อัลมุฮับบัรฺ “เขาเป็นคนโกหก” แต่เมื่อกลับไปดูหนังสือกิตาบอัตตารีค อัลกะบีรฺและกิตาบอัฎฎุอะฟาอฺ อัศศอฆีรฺของอิมามบุคอรีย์

ทั้งสองเล่ม ปรากฏว่า อิมามบุคอรีย์ระบุว่า “ดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺนั้น มุงกัรฺฮะดีษ” เท่านั้นเอง” ...

มีกล่าวอีกว่า ...

“หากเรากลับไปดูคำพูดของท่านอิมามอัลบุคอรีย์จริงๆนั้น มีระบุดังนี้ครับ

دَاوُدُ بْنُ الْمُحَبَّرِ، مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ

“ดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺนั้น มุงกัรฺหะดีษ” หนังสืออัตตารีค อัลกะบีรฺ 1/45

ท่านอิมามอัลบุคอรีย์ได้กล่าวในหนังสือ กิตาบอัฎฎุอะฟาอฺ อัศศ่อฆีรฺ เช่นกันว่า

دَاوُدُ بْنُ الْمُحَبَّرِ، مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ

“ดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺนั้น มุงกัรฺอะดีษ” หนังสืออัตตารีค อัลกะบีรฺ 3/244

เมื่อไปตรวจสอบคำพูดของอิมามอัลบุคอรีย์ จากตำราของท่านสองเล่มจริงๆ ท่านอัลบุคอรีย์ไม่ได้กล่าวว่า ดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺ เป็นคนโกหกนี่ครับ แค่มุงกัรฺฮะดีษเท่านั้น ดังนั้นท่านอัลฮาฟิซ อิบนุฮะญัรฺ ได้สรุปทัศนะต่างๆที่ขัดแย้งกันของอุละมาอฺฮะดีษที่มีต่อดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺว่า เขานั้น “มัตรูก” ซึ่งเป็นฮะดีษฎ่ออีฟที่ไม่ได้อยู่ในระดับเมาฎั๊วะแต่อย่างใด” วัลลอฮุอะลัม

และมีกล่าวอีกว่า ...

คำว่า “ความอ่อนของฮะดีษนั้นๆต้องไม่รุนแรง” หมายถึง “ต้องไม่เป็นฮะดีษเมาฎั๊วะอฺ” ตามที่เป้าหมายที่ปราชญ์ฮะดีษได้ระบุไว้ ส่วนบรรดาฮะดีษเรื่องการลูบหน้าพร้อมดุอานั้น ประมวลแล้วไม่ใช่ฮะดีษเมาฎั๊วะอฺ!

<u>ชี้แจง</u>

1.1 ก่อนอื่น ผมขอแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากความพลั้งเผลอของผู้เขียนในข้อความตอนกลางเสียก่อน ..

ข้อความที่ว่า “ดาวูด บินอัลมุฮับบัรฺนั้น มุงกัรฺฮะดีษ” หนังสืออัตตารีค อัลกะบีรฺ 1/45 ..

หมายความว่า ข้อความดังกล่าวเป็นการอ้างอิงจากหนังสือตารีค อัลกะบีรฺของท่านบุคอรีย์ เล่มที่ 1 หน้า 45 ...

การอ้างอิงจุดนี้ คลาดเคลื่อนครับ ...

ที่ถูกต้องนั้น ที่อยู่ในหน้าที่ 45 มิใช่ในหนังสือตารีค อัลกะบีรฺ แต่เป็นหนังสือ “อัฎฎุอะฟาอ์ อัศ-ศ่อฆีรฺ” ...

และหนังสือ “อัฎฎุอะฟาอฺ อัศ-ศ่อฆีรฺ” ของท่านบุคอรีย์(ที่อยู่ในมือของผม) ก็มีอยู่เพียงเล่มเดียว ไม่มีเล่ม 2 ซึ่งการเรียงพิมพ์ครั้งหลังอาจมี 2 เล่มก็ได้ ...

ผมขออธิบายเพิ่มเติมว่า ผู้รายงานที่ถูกท่านบุคอรีย์วิจารณ์ความบกพร่องในหนังสือเล่มนี้มีอยู่รวมทั้งหมด 675 ท่าน และท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺ ถูกวิจารณ์เป็นลำดับที่ 110 ...

1.2 ข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น เข้าใจว่าคงจะเป็นเรื่องการลูบหน้าหลังจากขอดุอา ซึ่งอาจมีนักวิชาการบางท่านหุก่มว่าเป็นบิดอะฮ์ โดยอ้างหะดีษบทหนึ่งซึ่งในสายรายงานของมันมีชื่อท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺ เป็นผู้รายงานอยู่ด้วยมาเป็นหลักฐานประกอบ และท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺผู้นี้ ก็ถูกท่านบุคอรีย์กล่าววิจารณ์ .. ทั้งในหนังสือตารีค อัลกะบีรฺ เล่มที่ 3 หน้า 244 และหนังสือ อัฎฎุอะฟาอ์ อัศ-ศ่อฆีรฺ หน้า 45 ว่า มุงกัรฺหะดีษ .. ดังข้อความที่ถูกอ้างอิงมานั้น ...

1.3 ผมขอเรียนทำความเข้าใจเสียก่อนว่า คำชี้แจงของผมที่จะถึงต่อไป ไม่เกี่ยวกับประเด็นการลูบหน้าหลังดุอาเป็นบิดอะฮ์หรือไม่ และผมก็ไม่เคยกล่าวแม้แต่ครั้งเดียวว่า การลูบหน้าหลังดุอาเป็นบิดอะฮ์ ...

แต่สิ่งที่ผมจำเป็นต้องชี้แจงในที่นี้ก็คือ ความเข้าใจผิดของนักวิชาการท่านนั้นต่อคำกล่าวของท่านบุคอรีย์ที่วิจารณ์ผู้รายงานท่านใดด้วยคำว่า “มุงกัรฺหะดีษ”

ข้อเท็จจริงเป็นอย่างนี้ครับ ...

ปกติ ผู้รายงานคนใดก็ตามที่ถูกนักวิชาการท่านอื่นกล่าววิจารณ์ว่า “มุงกัรฺหะดีษ” จะหมายถึงว่า ผู้รายงานท่านนั้นมีความผิดพลาดอย่างน่าเกลียดในการรายงานหะดีษ(فَحُشَ الْغَلَطُ), หรือมีความพลั้งเผลอบ่อย (كَثْرَةُ الْغَفْلَةِ) หรือมีพฤติกรรมเป็นคนฟาซิก (اَلْفِسْقُ) ..

(จากหนังสือ “ตัยซีรฺมุศฏอลาห์ อัล-หะดีษ” หน้า 94) ...

เพราะฉะนั้น หากผู้รายงานคนใดมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งจาก 3 ประการนี้ จะถูกเรียกว่าเป็น "มุงกัรฺหะดีษ" ...

แต่สำหรับท่านบุคอรีย์แล้ว คำๆนี้สำหรับท่านจะหมายถึง "ผู้ซึ่งไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษจากเขา" .. หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงคนพูดเท็จหรือชอบกุหะดีษ .. อันถือเป็น "สำนวนเฉพาะตัว" ของท่านบุคอรีย์ดังจะได้อธิบายต่อไป ...

เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่านบุคอรีย์จะเป็นผู้ที่ใช้ถ้อยคำนิ่มนวลในการวิจารณ์ผู้รายงานที่ขาดความน่าเชื่อถืออย่างแรง จนบางคนที่ไม่เข้าใจสำนวนของท่านมักจะเข้าใจผิดว่า ผู้ที่ท่านวิจารณ์นั้นมีความบกพร่องเพียงเล็กน้อย ...

ท่านอิบนุกะษีรฺ ได้กล่าวในหนังสือ "อิคติศอรฺ อุลูมิลหะดีษ" ว่า ...

مِنْ ذَلِكَ أَنَّ الْبُخَارِىَّ إِذَاقَالَ فِى الرَّجُلِ : "سَكَتُوْا عَنْهُ" أَوْ "فِيْهِ نَظَرٌ" فَإِنَّهُ يَكُوْنُ فِىْ أَدْنَى الْمَنَازِلِ وَأَرْدَئِهَا عِنْدَهُ، وَلَكِنَّهُ لَطِيْفُ الْعِبَارَةِ فِى التَّجْرِيْحِ فَلْيُعْلَمْ ذَلِكَ

"ส่วนหนึ่งจากสำนวนที่แสดงถึงการไม่ไว้วางใจอย่างรุนแรง ได้แก่คำพูดของท่านบุคอรีย์ เมื่อท่านกล่าวถึงบุคคลใดว่า سَكَتُوْا عَنْهُ (นักวิชาการต่างเงียบจากเขา) .. หรือท่านกล่าวว่า فِيْهِ نَظَرٌ (ในตัวเขามีสิ่งที่ต้องพิจารณา) ก็หมายถึงว่า บุคคลผู้นั้นอยู่ในระดับต่ำที่สุดและแย่ที่สุดในทัศนะของท่าน! เพียงแต่ว่า ท่านเป็นคน "นิ่ม" ในการใช้สำนวนวิจารณ์ความบกพร่องเท่านั้น .. ดังนั้น ก็พึงทราบเรื่องนี้ไว้ด้วย" ...

(จากหนังสือ "อัล-บาอิษ อัล-หะษีษฯ" ของท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ หน้า 106) ...

ก็ขอถือโอกาสนี้แก้ไขความผิดพลาดที่ผมเคยเผลอเขียนลงไปในหนังสือเรื่องอะไรจำไม่ได้แล้วว่าท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ เป็นนักวิชาการหะดีษชาวอินเดีย ...

ที่ถูกต้องนั้น ท่านเป็นนักวิชาการหะดีษชาวอียิปต์ครับ ...

ก็ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงต่อผู้ที่ทักท้วงในเรื่องนี้มาด้วยครับ ...

เมื่อเรารับทราบแล้วว่าท่านบุคอรีย์เป็นผู้ที่นิ่มนวลในการใช้สำนวนตำหนิผู้ใดการที่ท่านบุคอรีย์วิจารณ์บุคคลใดว่า "มุงกัรฺหะดีษ" จึงมีความหมาย "มาก" กว่าผู้วิจารณ์ท่านอื่นที่ใช้สำนวนเดียวกันนี้ วิจารณ์คุณสมบัติผู้รายงานที่ขาดความน่าเชื่อถือ ...

ท่านอัษ-ษะฮะบีย์ ได้กล่าวในหนังสือ “มีซาน อัล-เอี๊ยะอฺติดาล” เล่มที่ 1 หน้า 6 อันเป็นการวิจารณ์ประวัติของ “อะบาน บิน ญะบะละฮ์ อัล-กูฟีย์” ว่า ...

وَقَالَ الْبُخَارِىُّ : مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ، وَنَقَلَ ابْنُ الْقَطَّانِ أَنَّ الْبُخَارِىَّ قَالَ : كُلُّ مَنْ قُلْتُ فِيْهِ "مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ" فَلاَ تَحِلُّ الرِّوَايَةُ عَنْهُ ...

“ท่านบุคอรีย์กล่าวว่า (อะบาน บินญะบะละฮ์) มุงกัรฺหะดีษ .. และท่านอิบนุลก็อฏฏอนได้คัดลอกมาว่า แท้จริงท่านบุคอรีย์เคยกล่าวว่า “ทุกคนที่ฉันกล่าววิจารณ์เขาว่า มุงกัรฺหะดีษ ก็ไม่อนุญาตให้รายงาน(หะดีษใด)จากเขา” ...

ท่านอัส-สะคอวีย์ก็ได้บันทึกคำพูดนี้ของท่านบุคอรีย์ไว้ในหนังสือ “ฟัตหุ้ลมุฆีษ” เล่มที่ 2 หน้า 125) เช่นเดียวกัน ...

ถามว่า .. ก็บุคคลชนิดใดเล่าที่ห้ามรายงานหะดีษจากเขา หากไม่ใช่คนโกหก ...

ด้วยเหตุนี้ ท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ จึงได้กล่าวในหนังสือ “อัล-บาอิษ อัล-หะษีษ” หน้า 106 ว่า ...

وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ "مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ" فَإِنَّهُ يُرِيْدُ بِهِ الْكَذَّابِيْنَ

“ในทำนองเดียวกัน คำพูดของท่านบุคอรีย์ที่ว่า “มุงกัรฺหะดีษ” ท่านมีความประสงค์จากคำนี้ว่าหมายถึง บุคคลที่เป็นจอมโกหก ....”

และหะดีษใดที่บุคคลซึ่งเป็นจอมโกหกรายงานมา หะดีษนั้นจะถูกเรียกว่า หะดีษเมาฎั๊วะอฺหรือหะดีษเก๊ ...

เมื่อท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺ ซึ่งเป็นผู้รายงานหะดีษบทหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องการลูบหน้าหลังจากขอดุอา ถูกท่านบุคอรีย์วิจารณ์ว่า เป็น “มุงกัรฺหะดีษ” และยิ่งไปกว่านั้น ถ้าเราได้อ่านดูคำวิจารณ์ของท่านบุคอรีย์เกี่ยวกับตัวท่านดาวูด บิน-อัลมุหับบัรฺในหนังสือ “อัฎ-ฎุอะฟาอ์ อัศ-ศ่อฆีรฺ” หน้า 45 ทั้งหมด ก็จะพบข้อความว่า ...

"مُنْكَرُ الْحَدِيْثِ، شِبْهُ لاَ شَىْءَ،كَانَ لاَ يَدْرِىْ مَاالْحَدِيْثُ"

“เขาเป็นมุงกัรฺหะดีษ, เหมือนกับคนไร้ความหมาย, เขาไม่รู้ด้วยซ้ำว่าหะดีษคืออะไร” ...

นั่นย่อมหมายถึงว่า ท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺ ในทัศนะของท่านบุคอรีย์ เป็นผู้ที่ไม่มีความน่าเชื่อถือใดๆ และไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษใดจากเขา เพราะเขาเป็นคนโกหกในทัศนะของท่าน ...

เพราะฉะนั้น คำพูดของอาบิรฺ ซะบีลที่ไม่ทราบว่าเป็น อ.อัซฮารีย์หรือนักวิชาการท่านอื่นคัดลอกมาในวรรคแรก โดยอาบิรฺ ซะบีลยืนยันว่า อิมามบุคอรีย์ตัดสินว่า ดาวูด บินอัลมุหับบัรฺเป็นคนโกหกนั้น ถูกต้องแล้วครับ ...

และหะดีษเรื่องการลูบหน้าหลังจากดุอา บทที่ท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺรายงานมา ในทัศนะของท่านบุคอรีย์ ถือเป็น “หะดีษเมาฎั๊วะอ์” ที่ไม่อนุญาตให้นำมาปฏิบัติ แม้ว่าการลูบหน้าหลังจากดุอาจะเป็นเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลก็ตาม ...

1.4 ส่วนการสรุปของท่านอิบนุหะญัรฺ อัลอัสเกาะลานีย์ ต่อสถานภาพของท่านดาวูด บินอุล-มุหับบัรฺ ในหนังสือ “ตักรีบุต ตะฮ์ซีบ” เล่มที่ 1 หน้า 234 ด้วยคำว่า “มัตรูก” นั้น ...

ขอเรียนว่า ผู้ที่ถูกวิจารณ์ว่า “มัตรูก” หรือ “มัตรูกหะดีษ” ก็คือผู้ซึ่ง “ถูกกล่าวหา” ว่าชอบพูดโกหก ...

และหะดีษซึ่งผู้รายงานที่มีคุณสมบัติอย่างนี้รายงานมา ถือเป็นหะดีษเฎาะอีฟมากเป็นลำดับสองรองจากหะดีษเมาฎั๊วะอฺ ...

ความจริง ท่านอิบนุหะญัรฺ ยังได้กล่าวในประวัติของท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺ ต่อไปว่า ...

وَ أَكْثَرُ كِتَابِ الْعَقْلِ الَّذِىْ صَنَّفَهُ مَوْضُوْعَاتٌ

“ส่วนมากที่สุดจากตำราเกี่ยวกับเรื่อง อัล-อักล์ (สติปัญญา) ที่เขาเรียบเรียงขึ้นมา ล้วนเป็นเรื่องกุขึ้นทั้งสิ้น” ...

แต่ไม่ว่าหะดีษที่ท่านดาวูด บินอัล-มุหับบัรฺรายงานมา จะเป็นหะดีษเมาฎั๊วะอฺ, หะดีษมัตรูก หรือหะดีษมุงกัรฺ ล้วนเป็นหะดีษที่ “เฎาะอีฟมาก” ซึ่งถือว่าขาดเงื่อนไขในการนำมาปฏิบัติ ไม่ว่าในเรื่องของฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลหรือเรื่องใดก็ตาม ดังจะได้อธิบายต่อไป ...

(ตอนที่ 2) ...

เกี่ยวกับประเด็นนี้เท่าที่ผมได้อ่านคำโต้แย้งของอาจารย์ท่านนั้นจนจบ ก็พบว่าจุดยืนของเขาก็คือ หะดีษที่ห้ามนำมาปฏิบัติในฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล มีเพียงอย่างเดียวคือหะดีษเมาฎั๊วะอฺหรือหะดีษเก๊เท่านั้น ...

ส่วนหะดีษอื่นที่ถือว่าเฎาะอีฟมากรองจากหะดีษเมาฎั๊วะอฺ คือหะดีษมัตรูกและหะดีษมุงกัรฺ ถือว่าอนุญาตให้นำมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลได้ ...

ในการนี้ นักวิชาการท่านนั้นได้อ้างข้อมูลจากคำกล่าวของนักวิชาการหะดีษหลายท่านมายืนยันทัศนะของตนเอง ซึ่งผมจะขอคัดลอกบางส่วนมาให้อ่านกันดังต่อไปนี้ ...

มีกล่าวว่า ...

“ท่านอัลฮาฟิซ อิบนุฮะญัรฺ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ตับยีน อัลอะญับบิมาวะรอดา ฟีฟัฎลิรอญับ ความว่า ...

เป็นที่เลื่องลือว่า แท้จริงบรรดาอุลามาต่างผ่อนปรนในการนำเสนอรายงานบรรดาฮะดีษในเรื่องคุณงามความดี ถึงแม้ในฮะดีษเหล่านั้นจะมีฎ่ออีฟก็ตาม ตราบใดที่มันไม่เมาฎั๊วะอฺ” หนังสือตับยีน อัลอะญับ หน้า 25 ...

บางท่านอาจจะไม่เข้าใจเป้าหมายจากคำพูดของท่านอิบนุฮะญัรฺที่มีต่อทัศนะของปวงปราชญ์ฮะดีษ เพราะไม่ได้อ่านจากตำราของท่านอิบนุฮะญัรฺโดยตรง ดังนั้นผู้ที่ร่ำเรียนฮะดีษพึงทราบเถิดว่า ฮะดีษฎ่ออีฟที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้นั้นคือฮะดีษฎ่ออีฟอย่างรุนแรงที่อยู่ในความหมายเมาฎั๊วะอฺ ....

ท่านอิบนุหะญัรฺ อัลอัสเกาะลานีย์กล่าวว่า ...

“บรรดาปวงปราชญ์(ฮะดีษและฟิกห์ก่อนหน้าท่านอิบนุฮะญัรฺ) มีทัศนะพ้องกันว่า แท้จริงจะไม่ถูกนำมาปฏิบัติกับฮะดีษเมาฎั๊วะอฺ แต่จะถูกนำมาปฏิบัติกับฮะดีษฎออีฟเกี่ยวกับเรื่องคุณงามความดี” ดูหนังสือ มิซกาฮ์ อัลมาซอบีฮ์ 3/306 ...

มีกล่าวอีกว่า ...

ท่านอิบนุ อัศศ่อลาห์ กล่าวอีกตอนหนึ่งว่า ...

“ตามทัศนะของนักฮะดีษและอื่นๆ(จากนักปราชญ์ฟิกห์) อนุญาตให้มีการผ่อนปรนในเรื่องสายรายงานและเรื่องการรายงานบรรดาฉะดีษฎ่ออีฟที่ไม่ใช่เมาฎั๊วะอฺ แต่ต้องไม่ใช่รายงานในเรื่องฮะล้าล, ฮะรอม, และอื่นๆ ดังกล่าวเช่นเรื่องเล่าที่เป็นอุทาหรณ์สอนใจ, อะมัลคุณความดี, เรื่องการส่งเสริมและทำให้เกรงกลัว, และอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องฮุก่ม (วายิบและฮะรอม) และหลักอะกีดะฮ์ .. มุก็อดดิมะฮ์อิบนุ อัศศ่อลาห์ 1/19”

มีกล่าวอีกว่า ...

“ด้วยเหตุดังกล่าวทั้งหมดนี้ ท่านอิมามนะวะวีย์จึงกล่าวไว้ในหนังสือ อัลอัษการฺของท่านว่า ...

บรรดานักปราชญ์นิติศาสตร์อิสลามและนักปราชญ์หะดีษกล่าวว่า แท้จริงอนุญาตและสุนัตกับการปฏิบัติคุณงามความดี, ส่งเสริมให้ชอบกระทำความดี และเตือนให้เกรงกลัวด้วยกับหะดีษฎออีฟ ตราบใดที่มันไม่เมาฎั๊วะอฺ” .. ดูหนังสืออัลฟุตุฮาต อัรฺร็อบบานียะฮ์ อธิบายอัลอัษการอันนะวะวียะฮ์ ของท่านอิบนุอะลาน เล่ม 1 หน้า 82 ...

และมีกล่าวอีกว่า ...

ของขวัญแด่วะฮาบีทั้งหลาย

ชัยค์อิบนุตัยมียะฮ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือมัจญมั๊วะอัลฟะตาวา 18/65-66 ...

“ ..... ดังนั้น เมื่อฮะดีษได้ถูกรายงานเกี่ยวกับคุณความดีของอะมัลที่มุสตะฮับ และมีฮะดีษรายงานเกี่ยวกับการไม่สนับสนุนให้กระทำอะมัลบางส่วน และระบุขนาดของผลบุญ , การลงโทษ, และประเภทต่างๆของมัน เมื่อมีฮะดีษถูกรายงานมาโดยเราไม่ทราบมาเลยว่ามันเป็นฮะดีษเมาฎั๊วะอฺ ก็อนุญาตให้รายงานและปฏิบัติได้ ......”

<u>**ชี้แจง**</u>

2.1 ก่อนอื่น ผมขอตำหนิอาจารย์ท่านนั้นหรือใครก็ตามที่ชอบใช้วาทกรรมกล่าวหาผู้ที่มีทัศนะไม่ตรงกับตัวเองว่า เป็นพวกวะฮ์ฮาบีย์ อันเป็นการกล่าวหาในลักษณะดูหมิ่นเหยียดหยาม ซึ่งเป็นเรื่องไม่สมควรที่นักวิชาการจะกระทำอย่างนี้ ...

ไม่เพียงแต่เท่านั้น เท่าที่ทราบมา มีนักวิชาการบางท่านในประเทศไทยเคยกล่าวล่วงเกินในลักษณะโจมตีนักวิชาการในอดีตหรือปัจจุบันหลายท่าน เช่นท่านอิบนุตัยมียะฮ์, ท่านอัล-อัล

บานีย์, ท่านเช็คบินบาซ, ท่านเช็คอุษัยมีน เป็นต้น เพียงเพราะพวกท่านเหล่านั้นมีทัศนะในเรื่องศาสนา - บางอย่าง - ไม่ตรงกับตัวเองเท่านั้น ...

ผมว่า ว่างๆพวกท่านลองศึกษาและเขียนประวัติของท่านมุหัมมัดบินอับดุลวะฮ์ฮาบ ผู้นำแห่งวะฮ์ฮาบีย์ที่พวกท่านโจมตีมาให้อ่านกันบ้างเป็นไร เพื่อว่าผู้อ่านที่ไม่เคยรู้จะได้รู้บ้างว่า ท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบ เลวอย่างไร, ผิดและไม่ดีตรงไหน ...

เพียงแต่อย่าไปคัดลอกประวัติของท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบมาจากตำราของชีอะฮ์หรือจากศัตรูของท่านก็แล้วกัน เพราะรู้ๆกันอยู่ว่า ชีอะฮ์ทุกคนมองท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งในยุคปัจจุบัน เหมือนที่พวกเขาเคยมองท่านคอลีฟะฮ์อุมัรฺ อิบนุ้ลค็อฏฏอบ ร.ฎ. ว่าเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของพวกเขาในอดีต ...

ศัตรูเขียนถึงศัตรู ย่อมมีแต่ความอคติ, การใส่ร้ายป้ายสี, หาความจริงและความเป็นธรรมไม่ได้ ...

ผมเอง, มั่นใจตัวเองเต็มเปี่ยมว่าคงจะไม่ใช่พวกวะฮ์ฮาบีย์ อันหมายถึงผู้ที่เจริญรอยตามแนวทางของท่านอิหม่ามมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบในทุกเรื่อง ...

เพราะอย่างน้อย ท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบก็ยึดถือฟิกฮ์ตามแนวทางของท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัลหรือมัซฮับหัมบะลีย์ ขณะที่ผมไม่ได้ยึดถือในเรื่องฟิกฮ์ตามแนวทางนี้ หรือแนวทางของอิหม่ามท่านใดเป็นการเฉพาะ ...

ที่ผมนิยมชมชอบท่านอิหม่ามมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบก็คือ “หลักการ” ในการต่อต้านเรื่องชิริกอย่างเข้มข้นของท่าน อันถือเป็น “จุดขาย” ที่แท้จริงของแนวทางนี้

ผู้ที่นิยมชมชอบในเรื่องชิริก เช่นพวกชีอะฮ์เท่านั้นถึงจะแอนตี้ท่าน ...

ส่วนมุมมองที่แตกต่างกันในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องฟิกฮ์ที่กำลังโต้แย้งกันอยู่ ผมเชื่อว่าท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบคงไม่รู้เรื่องด้วยหรอก ...

เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องไม่ถูกต้องและไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะไป “ดึง” ท่านให้ลงมาแปดเปื้อนกับการขัดแย้งในเรื่องฟิกฮ์ของพวกเราด้วย ...

หากพวกท่านจะโต้แย้ง(ในเชิงวิชาการ)กับ อ.หะสัน, อ.มุรีด, อ.ฟะรีด หรือผม ท่านก็ควรจะระบุชื่อผู้ที่ท่านต้องการจะโต้แย้งนั้นเป็นรายๆไปอย่างที่ผมเคยทำ, กำลังกระทำ และจะทำต่อไปในอนาคตหากมีประเด็นที่เห็นว่าสมควรทำเกิดขึ้นอีก ...

แต่อย่าไปเหมารวมยกเข่งว่า ทุกคนที่มีทัศนะไม่ตรงกับท่านคือ "วะฮ์ฮาบีย์" เพราะเท่ากับท่านกำลังอธรรมต่อท่านมุหัมมัด บินอับดุลวะฮ์ฮาบผู้ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ใดๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักวิชาการระดับโลกของอิสลามบางท่านที่นักวิชาการเหล่านี้เคยกล่าวโจมตี เช่นท่านอิบนุตัยมียะฮ์ เป็นต้น แต่วันดีคืนดี นักวิชาการเหล่านี้กลับนำเอาทัศนะของท่านมาอ้างอิงหน้าตาเฉย อย่างเช่นในกรณีเรื่องเงื่อนไขการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัตินี้ หรือเรื่องการอ่านอัล-กุรฺอ่านให้แก่ผู้ตาย เป็นต้น เพราะมันไปตรงกับอารมณ์ของตัวเอง เข้าตำราเกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง ...

ที่ถูกต้องนั้น ถ้าเรามีทัศนะในเรื่องศาสนาไม่ตรงกับนักวิชาการท่านใดในอดีตหรือปัจจุบันผู้เป็นที่ยอมรับของปวงชนชาวมุสลิมทั่วโลก เราก็ควรเขียนหรือกล่าวโต้แย้งท่านเฉพาะในเรื่องวิชาการเท่านั้น แต่ไม่ควรก้าวล่วงไปถึงขนาดมองว่าท่านเป็นคนผิด, เป็นคนไม่ดี, เป็นคนหลงผิดหรือชักนำให้คนหลงผิดอะไรทำนองนั้น เพราะนั่นคือความอธรรมที่ชาวสะลัฟไม่เคยปฏิบัติกัน ...

ที่เตือนมานี้ ถ้าพวกท่านมีใจเป็นธรรม ก็คงจะยอมรับว่า ผมติเพื่อก่อ มิใช่ติเพื่อทำลาย แต่หากพวกท่านโกรธหรือไม่พอใจ ผมก็ขออภัยด้วย ...

<u>2.2 ต่อไปนี้ คือการชี้แจงข้อเขียนทั้งหมดข้างต้น ...</u>

จากข้อเขียนทั้งหมดนั้น สรุปก็คือ นักวิชาการหะดีษในอดีตผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ 4 ท่าน คือท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์, ท่านอิบนุศเศาะลาห์, ท่านอิหม่ามนะวะวีย์ และท่านอิบนุตัยมียะฮ์ ต่างกล่าวอธิบายตรงกันว่า หะดีษที่ห้ามนำมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล หรือบางสิ่งบางอย่าง คือหะดีษเมาฎู๊วะอฺ ...

ในข้อความข้างต้นจากคำพูดของนักวิชาการทั้ง 4 ท่านนั้น ไม่มีแม้แต่ท่านเดียวจะกล่าวถึงหะดีษมัตรูกและหะดีษมุงกัรฺ อันเป็นหะดีษที่เฎาะอีฟมากเป็นอันดับสองและอันดับสาม รองจากหะดีษเมาฎู๊วะอฺตามลำดับ ...

จึงทำให้เข้าใจว่า หะดีษมัตรูกและหะดีษมุงกัรฺ สามารถนำมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล และเรื่องอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับหะล้าล-หะรอม และหุก่มทั้ง 5 ได้ ...

แต่ .. ข้อเท็จจริงมิใช่เช่นนั้น ...

การที่บรรดานักวิชาการหะดีษทั้ง 4 ท่าน กล่าวถึงหะดีษเมาฎั๊วะอฺเพียงอย่างเดียวในการอธิบายเงื่อนไขข้อแรกของการอนุญาตให้นำหะดีษเฎาะอีฟมาใช้นั้น ตามรูปการณ์แล้ว มิใช่เป็นการกล่าวในลักษณะ **سَبِيْلُ الْحَصْرِ** หรือจำกัดเฉพาะ ...

แต่เป็นการกล่าวในลักษณะ **المِثَالُ الجَلِىُّ** คือตัวอย่างที่ชัดเจน มากกว่า ...

ทั้งนี้ เนื่องจากมีนักวิชาการ 2 จาก 4 ท่านข้างต้น ได้กล่าวอธิบายเงื่อนไขดังกล่าวในวาระอื่นซึ่งบ่งบอกความหมายว่า หะดีษมัตรูกและหะดีษมุงกัรฺ ก็จัดอยู่ในเงื่อนไขต้องห้ามนำมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล เช่นเดียวกับหะดีษเมาฎั๊วะอฺ ...

โปรดสังเกตด้วยว่า นักวิชาการหะดีษทุกท่านที่กล่าวถึงเงื่อนไขข้อแรกของการอนุญาตให้นำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติได้ จะไม่มีท่านใดกล่าวว่า ...

أَنْ لاَ يَكُوْنَ الْحَدِيْثُ مَوْضُوْعًا

"หะดีษนั้น จะต้องไม่ใช่หะดีษเมาฎั๊วะอฺ" ...

แต่ทุกท่านจะกล่าวตรงกันว่า ...

أَنْ يَكُوْنَ الضَّعْفُ غَيْرَ شَدِيْدٍ

"การเฎาะอีฟของหะดีษนั้น จะต้องไม่รุนแรง"

ความหมายของทั้งสองสำนวนนี้ไม่เหมือนกัน เพราะสำนวนแรกจะจำกัดเฉพาะหะดีษเมาฎั๊วะอฺเพียงอย่างเดียวที่ห้ามนำมาปฏิบัติ ...

แต่ความหมายของสำนวนหลังจะกว้างและครอบคลุมถึงหะดีษที่เฎาะอีฟมากอื่นๆ อันหมายถึงหะดีษมัตรูกและหะดีษมุงกัรฺด้วยที่ห้ามนำมาปฏิบัติ ...

และความหมายข้อหลังนี้แหละ คือเจตนารมณ์ของนักวิชาการหะดีษต่อคำกล่าวที่ว่า .. การเฎาะอีฟของหะดีษนั้น จะต้องไม่รุนแรง ...

ต่อไปนี้คือหลักฐานของผม ...

ท่านอัล-หาฟิศ อัส-สะคอวีย์ (เป็นศิษย์ของท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์, สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 902) ได้กล่าวว่า ...

-: سَمِعْتُ شَيْخَنَا مِرَارًا - وَكَتَبَهُ لِىْ بِخَطِّهِ - إِنَّ شَرَائِطَ الْعَمَلِ بِالضَّعِيْفِ ثَلاَثَةٌ
الأَوَّلُ : مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ ، أَنْ يَكُوْنَ الضَّعْفُ غَيْرَشَدِيْدٍ، فَيَخْرُجُ مَنِ انْفَرَدَ مِنَ الْكَذَّابِيْنَ، وَالْمُتَّهَمِيْنَ بِالْكَذِبِ، وَمَنْ فَحُشَ غَلَطُهُ
اَلثَّانِىْ : أَنْ يَكُوْنَ مُنْدَرِجًا تَحْتَ أَصْلٍ عَامٍّ، فَيَخْرُجُ مَا يُخْتَرَعُ بِحَيْثُ لاَ يَكُوْنُ لَهُ أَصْلٌ أَصْلاً
اَلثَّالِثُ : أَنْ لاَ يُعْتَقَدَ عِنْدَ الْعَمَلِ بِهِ ثُبُوْتُهُ، لِئَلاَّ يُنْسَبَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَالَمْ يَقُلْهُ

"ฉันได้ยินท่านอาจารย์ของเรา (หมายถึงท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์) เคยกล่าวย้ำอยู่หลายครั้ง และท่านยังได้เขียนมันให้ฉันด้วยลายมือของท่านเองด้วยว่า แท้จริง เงื่อนไขต่างๆของการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติ(ในเรื่องฟะฎออิล้ลอะอฺมาล, เรื่องส่งเสริมให้ทำความดี, สำทับหรือปรามจากการทำความชั่ว)นั้น มี 3 ประการ คือ ...

<u>เงื่อนไขข้อที่ 1.</u> เป็นทัศนะที่สอดคล้องกันของบรรดานักวิชาการหะดีษ .. คือ การเฎาะอีฟของหะดีษนั้นจะต้องไม่รุนแรง .. เพราะฉะนั้น หะดีษใดที่รายงานมาตามลำพังจากผู้รายงานที่เป็นจอมโกหก, ผู้รายงานที่ถูกเพ่งเล็งหรือถูกกล่าวหาว่าโกหก, หรือผู้รายงานซึ่งมีความผิดพลาดอย่างน่าเกลียดในการรายงาน หะดีษของเขาก็ต้อง(ถูกตัด)ออกตามเงื่อนไขข้อนี้ ...

<u>เงื่อนไขข้อที่ 2.</u> หะดีษนั้นจะต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานทั่วไป(ที่มีหลักฐานถูกต้องให้ปฏิบัติได้) เพราะฉะนั้น สิ่งใดที่ถูกอุตริขึ้นมาชนิดที่ว่าไม่มีพื้นฐานใดๆรองรับเลย ก็จะ(ถูกตัด)ออกตามเงื่อนไขข้อนี้ ...

<u>เงื่อนไขข้อที่ 3.</u> จะต้องไม่ยึดมั่นถือมั่นขณะปฏิบัติว่า หะดีษนั้นเป็นหะดีษที่ถูกต้องแน่นอน(มาจากท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ทั้งนี้ เพื่อจะได้ไม่เป็นการโยงไปถึงท่านนบีย์ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมในสิ่งที่ท่านไม่เคยกล่าวไว้ ...

(จากหนังสือ "اَلْقَوْلُ الْبَدِيْعُ فِى الصَّلاَةِ عَلَى الْحَبِيْبِ الشَّفِيْعِ" ของท่านอัส-สะคอวีย์ หน้า 195 พิมพ์ที่ประเทศอินเดีย) ...

นี่คือ เงื่อนไขที่ท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์ได้เขียนด้วยตัวเองให้แก่ท่านอัส-สะคอวีย์ ศิษย์รักของท่าน ...

ส่วนท่านอัส-สะยูฏีย์ ก็ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ตัดรีบ อัรฺ-รอวีย์” เล่มที่ 1 หน้า 298 ด้วยข้อความที่คล้ายคลึงกับคำกล่าวของท่านอิบนุหะญัรฺข้างต้น โดยอ้างรายงานมาจาก “ชัยคุลอิสลาม” ...

คำว่า “ชัยคุลอิสลาม” เมื่อไม่มีการระบุนามอย่างชัดเจน ก็เป็นที่ทราบดีกันว่า หมายถึงท่านอิบนุตัยมียะฮ์ ...

เมื่อเราพิจารณาเงื่อนไขข้อที่ 1 จาก 3 ข้อนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้งท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์และท่านอิบนุตัยมียะฮ์ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้รายงานที่ห้ามนำหะดีษของเขามาปฏิบัติในเรื่องฟะฎฮอิลุ้ลอะอฺมาลไว้ 3 ลักษณะ คือ ...

1. จะต้องไม่เป็นจอมโกหกหรือชอบพูดโกหกเป็นอาจินต์

2. จะต้องไม่ถูกเพ่งเล็งหรือถูกกล่าวหาว่า พูดโกหก...

3 จะต้องไม่ผิดพลาดอย่างน่าเกลียดในการรายงาน ...

นี่คือ คุณสมบัติของผู้รายงานหะดีษประเภทที่เรียกว่า “เฎาะอีฟอย่างรุนแรง” ตามคำกล่าวของท่านอิบนุหะญัรฺและท่านอิบนุตัยมียะฮ์ ...

ปัญหาต่อมาก็คือ หะดีษเฎาะอีฟอย่างรุนแรงนั้น หมายถึงหะดีษเมาฎั๊วะอฺอย่างเดียวหรือ ? ...

คำตอบก็คือ หะดีษเมาฎั๊วะอฺ ตามกฎของวิชาหะดีษจะหมายถึงหะดีษซึ่งผู้รายงาน เป็นจอมโกหกหรือชอบพูดโกหก อันเป็นคุณสมบัติในลักษณะที่หนึ่ง ...

แต่หะดีษซึ่ง “ถูกรายงานโดยผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าพูดโกหก” หรือ “ถูกรายงานโดยผู้รายงานที่มีความผิดพลาดอย่างน่าเกลียด” อันเป็นคุณสมบัติต้องห้ามตามข้อ 2 และข้อ 3 ไม่มีนักวิชาการท่านใดเรียกหะดีษของเขาว่า หะดีษเมาฎั๊วะอฺ ...

ถ้าอย่างนั้น หะดีษที่ผู้รายงาน มีคุณสมบัติดังลักษณะที่สองและที่สาม จะเรียกว่าหะดีษอะไร ? ...

คำตอบก็คือ ผู้รายงานที่ถูกเพ่งเล็งหรือถูกกล่าวหาว่าพูดโกหก (ตามลักษณะที่สอง) หะดีษที่เขารายงาน เรียกว่าหะดีษมัตรูก ...

และ .. ผู้รายงานที่มีความผิดพลาดอย่างน่าเกลียด (ตามลักษณะที่สาม) หะดีษที่เขารายงาน เรียกว่าหะดีษมุงกัรฺ ...

(ดูคำอธิบายจากหนังสือ “ตัยซีรฺ มุศฏอละฮ์ อัล-หะดีษ” ของ ดร. มะห์มูด อัฏ-เฏาะฮ์ฮาน หน้า 88, 93 และ94 ตามลำดับ) ...

เพราะฉะนั้น หะดีษที่ถูกห้ามนำมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล จึงไม่ใช่หะดีษเมาฎั๊วะอฺเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงหะดีษมัตรูก และหะดีษมุงกัรฺด้วย ตามเงื่อนไขของท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์และท่านอิบนุตัยมียะฮ์ ...

<u>เมื่อเราสรุปเงื่อนไขทั้ง 3 ประการเรื่องห้ามนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลดังข้างต้น ก็จะได้คำอธิบายพอเป็นสังเขปดังนี้ ...</u>

1. หะดีษนั้นจะต้องไม่เฎาะอีฟอย่างรุนแรง คือไม่ใช่หะดีษเมาฎั๊วะอฺ, หะดีษมัตรูก หรือหะดีษมุงกัรฺ ...

2. ข้อความและเนื้อหาที่สำคัญของหะดีษเฎาะอีฟนั้น จะต้องมีพื้นฐานการปฏิบัติจากหะดีษที่ถูกต้อง(เศาะเหี๊ยะฮ์)รองรับไว้แล้ว ...

3. ขณะปฏิบัติตามหะดีษเฎาะอีฟนั้น อย่าไปปักใจหรือเชื่อมั่นว่าเป็นการปฏิบัติตามหะดีษที่ถูกต้องของท่านรอซู้ลุลลอฮ์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม แต่ให้เชื่อมั่นว่าหะดีษนั้นเฎาะอีฟ และการปฏิบัติก็เป็นเพียงการทำ “เผื่อ” ไว้เท่านั้น ...

นอกจากนี้ ท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์ ยังได้กำหนด “เงื่อนไขข้อที่ 4” ไว้อีกว่า การปฏิบัติตามหะดีษเฎาะอีฟนั้น จะต้องไม่ทำให้แพร่หลาย! ...

ท่านอิบนุหะญัรฺ อัล-อัสเกาะลานีย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ตับยีน อัล-อะญับฯ” หน้า 3-4 เกี่ยวกับเงื่อนไขข้อที่ 4 นี้ว่า ...

وَيَنْبَغِىْ مَعَ ذَلِكَ إِشْتِرَاطُ أَنْ يَعْتَقِدَ الْعَامِلُ كَوْنَ ذَلِكَ الْحَدِيْثِ ضَعِيْفًا، وَأَنْ لاَ يُشْهِرَ ذَلِكَ لِئَلاَّ يَعْمَلَ الْمَرْءُ بِحَدِيْثٍ ضَعِيْفٍ فَيُشَرِّعَ مَالَيْسَ بِشَرْعٍ، أَوْيَرَاهُ بَعْضُ الْجُهَّالِ فَيَظُنُّ أَنَّهُ سُنَّةٌ صَحِيْحَةٌ ....

"และทางที่ดีพร้อมๆกับ(เงื่อนไขข้อแรก)ที่กล่าวมาแล้วก็คือ ต้องกำหนดเงื่อนไขอีกว่า ผู้ปฏิบัติจะต้องเชื่อมั่นว่าหะดีษบทนั้นเป็นหะดีษเฎาะอีฟ, และการปฏิบัตินั้นจะต้องไม่ทำให้มันแพร่หลาย ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ผู้ใดนำหะดีษเฎาะอีฟมาใช้(โดยไม่คำนึงว่ามันเป็นหะดีษเฎาะอีฟ) แล้วเขาจะกลายเป็นผู้กำหนดบทบัญญัติในสิ่งที่มิใช่บทบัญญัติ, หรือผู้โง่เขลา(คือขาดความรู้) บางคนมาเห็นเข้า แล้วจะเข้าใจว่า การปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นซุนนะฮ์หรือแบบอย่างที่ถูกต้อง จากท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ...."

2.3 จากประสบการณ์อันยาวนานที่ผ่านมา ผมไม่เคยพบเจอนักวิชาการท่านใด - ที่เมื่อกล่าวส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล แล้ว จะเคยตักเตือนหรือกำชับประชาชนเหล่านั้นให้ระมัดระวังในเงื่อนไขข้ออื่นๆอีก 3 ประการด้วย ...

เห็นเน้นกันอยู่เพียงประการเดียวก็คือ เงื่อนไขข้อแรกที่ว่า หะดีษนั้นจะต้องไม่ใช่หะดีษเฎาะอีฟอย่างรุนแรง .. แล้วมีคำอธิบายว่า คำว่า เฎาะอีฟอย่างรุนแรง หมายถึงไม่ใช่เป็นหะดีษเมาฎั๊วะอฺอย่างเดียว ในทัศนะของเขา ...

แต่ถ้าเราใช้ดุลยพินิจ พิจารณาเงื่อนไขเหล่านี้ทั้งหมดที่นักวิชาการหะดีษ - โดยเฉพาะท่านอิบนุหะญัรฺ - ได้กำหนดกรอบเอาไว้ทั้ง 4 ประการอย่างรอบคอบแล้ว จะต้องยอมรับว่า มันคือการ "ตีกัน" ทางอ้อมมิให้นำเอาหะดีษเฎาะอีฟ - แม้จะเฎาะอีฟเพียงเล็กน้อย - มาปฏิบัติ ..ไม่ว่าในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลหรือเรื่องอื่นใดก็ตาม อันเนื่องจากมันมีความยากลำบากต่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านั้นจริงๆดังนี้ ...

1. จากเงื่อนไขข้อแรกที่ว่า หะดีษเฎาะอีฟที่จะนำมาปฏิบัติได้นั้นจะต้องเฎาะอีฟเพียงเล็กน้อย ไม่ใช่เฎาะอีฟอย่างรุนแรง ...

ข้อนี้ เท่ากับเป็นการกำหนดให้ผู้ปฏิบัติ (ซึ่งส่วนมากก็เป็นชาวบ้านธรรมดาๆที่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหะดีษ แล้วบังเอิญไปอ่านเจอหะดีษบทใดบทหนึ่งเกี่ยวกับฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลเข้าใน

ตำราฟิกฮ์บางเล่ม) จะต้องรู้จักแยกแยะสถานภาพของหะดีษที่เจอและต้องการนำมาปฏิบัติว่าหะดีษบทไหนเฎาะอีฟมาก, หะดีษบทไหนเฎาะอีฟน้อย, หะดีษบทไหนนำมาปฏิบัติได้และหะดีษบทไหนนำมาปฏิบัติไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ...

เพราะอย่าว่าแต่ชาวบ้านธรรมดาๆ ขนาดนักวิชาการที่มีบทบาทอยู่ในสังคมมุสลิมเวลานี้ จะมีสักกี่คนที่รู้จักแยกแยะสถานภาพของหะดีษได้อย่างแท้จริงจนนำไปสู่การปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อแรกนี้ได้อย่างถูกต้อง ??? ...

แม้กระทั่งนักวิชาการมีระดับในโลกมุสลิมบางท่านก็เถอะ ยังพลาดพลั้งในการแยกแยะสถานภาพของหะดีษด้วยเช่นเดียวกัน ...

ตัวอย่างในกรณีนี้ ได้แก่ท่านอัลลามะฮ์ อบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ ที่ได้คัดลอกหะดีษบทหนึ่งมาจากท่านอัลลามะฮ์ เช็คอะลีย์ อัล-กอรีย์ ดังมีข้อความว่า ..

أَفْضَلُ اْلأَيَّامِ يَوْمُ عَرَفَةَ إِذَا وَافَقَ يَوْمَ الْجُمْعَةِ فَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِيْنَ حَجَّةً

“วันที่ประเสริฐสุดของวันทั้งหลาย คือวันอะรอฟะฮ์หากมันตรงกับวันศุกร์ เพราะมันจะประเสริฐกว่าการทำหัจญ์ 70 ครั้ง” ...

ท่านเช็คอะลีย์ อัล-กอรีย์ ยังกล่าวต่อไปว่า ...

وَأَمَّا مَاذَكَرَهُ بَعْضُ الْمُحَدِّثِيْنَ فِىْ إِسْنَادِ هَذَاالْحَدِيْثِ أَنَّهُ ضَعِيْفٌ فَعَلَى تَقْدِيْرِ صِحَّتِهِ لاَ يَضُرُّ الْمَقْصُوْدَ، فَإِنَّ الْحَدِيْثَ الضَّعِيْفَ مُعْتَبَرٌ فِىْ فَضَائِلِ اْلأَعْمَالِ

“อนึ่ง สิ่งที่นักวิชาการหะดีษบางท่านกล่าวว่า สายรายงานของหะดีษนี้เฎาะอีฟ และในกรณีที่สมมุติว่าคำกล่าวนี้เป็นความจริง ก็ไม่มีผลเสียอันใดต่อเป้าหมายของหะดีษ เพราะหะดีษเฎาะอีฟนั้น ยอมรับได้ในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล” ...

และท่านเช็คอบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ ก็รับรองคำกล่าวนี้ในหนังสือ “อัล-อัจญวิบะฮ์ อัล-ฟาฎิละฮ์” ของท่าน หน้า 37 ...

ทั้งท่านเช็คอะลีย์ อัล-กอรีย์ และท่านเช็คอบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ เป็นนักวิชาการหะดีษระดับไหน ใครก็รู้ ...

แต่ผมขอเรียนว่า ตามข้อเท็จจริงแล้ว ข้อความข้างต้นนี้ไม่ใช่หะดีษ และจะนำมายึดถือไม่ได้! เพราะมันไม่มีปรากฏบันทึกอยู่ในตำราหะดีษที่เชื่อถือได้เล่มใดทั้งสิ้น ...

ด้วยเหตุนี้ ท่านอิบนุ้ลก็อยยิม อัล-ญูซียะฮ์ จึงได้กล่าวในหนังสือ “ซาดุ้ลมะอาด” เล่มที่ 1 หน้า 26 ว่า ...

بَاطِلٌ لاَ أَصْلَ لَهُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلاَ عَنْ أَحَدٍ مِنِ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِيْنَ ...

“(ความเข้าใจที่ว่าเมื่อวันอะรอฟะฮ์ตรงกับวันศุกร์แล้วจะประเสริฐกว่าการทำหัจญ์ในปีอื่น 70 ครั้ง) เป็นเรื่องบาฏิล (คือไร้สาระ), มันไม่มีพื้นฐานใดๆมาจากท่านรอซู้ลุลลอฮ์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม (คือไม่ใช่เป็นคำพูดของท่านรอซู้ลฯ) และไม่มีพื้นฐานมาจากเศาะหาบะฮ์และตาบิอีนท่านใดทั้งสิ้น” ...

ขนาดนักวิชาการ “ดัง” ระดับท่านเช็คอะลีย์ อัล-กอรีย์ และท่านเช็คอบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ยังพลาดได้ขนาดนี้ แล้วนักวิชาการระดับพวกเราหรือชาวบ้านธรรมดาๆจะสักขนาดไหน ? ...

2. จากเงื่อนไขข้อ 2 ที่ว่า .. เนื้อหาของหะดีษเฎาะอีฟนั้น จะต้องมีพื้นฐานการปฏิบัติจากหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์รองรับไว้แล้ว ...

ตัวอย่างในเรื่องนี้ คือมีหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์บทหนึ่งจากการรายงานของท่านอบูฮุร็อยเราะฮ์ ร.ฎ. ว่า .

لاَ تَجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِىْ يُقْرَأُ فِيْهِ سُوْرَةُ الْبَقَرَةِ

“จงอย่าทำให้บ้านของพวกท่านเป็น(เสมือน)สุสาน เพราะแท้จริงชัยฏอนนั้นจะวิ่งหนีจากบ้านที่มีการอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์” ...

(บันทึกโดยท่านมุสลิม หะดีษที่ 212/780, ท่านอัต-ติรฺมีซีย์ หะดีษที่ 3037 และท่านอะห์มัด เล่มที่ 2 หน้า 284, 337, 378, 388) ...

หะดีษที่ถูกต้องบทนี้ เป็นหลักฐานเรื่องส่งเสริมให้อ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์ในบ้าน โดยมีภาคผลคือชัยฏอนจะวิ่งหนีออกจากบ้านเมื่อมีการอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์

ที่นี้ เป็นเรื่องสมมุตินะครับ เพราะผมยังหาหะดีษจริงที่พอจะนำมาอ้างอิงเป็นตัวอย่างในกรณีนี้ไม่เจอ ...

สมมุติว่ามีหะดีษบางบทที่ "เฎาะอีฟเพียงเล็กน้อย" กล่าวถึงผลบุญบางลักษณะของการอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์ที่บ้าน อื่นจากเรื่องการวิ่งหนีของชัยฏอน ...

เช่นกล่าวว่า ถ้าอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์แล้วจะได้รับผลบุญเท่านั้นเท่านี้ ...

การอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์ตามนัยของหะดีษเฎาะอีฟ(ตามการสมมุติ)นี้ โดยหวังว่าจะได้รับผลบุญดังที่หะดีษเฎาะอีฟนั้นระบุไว้ ถือเป็น "ฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล" ที่อนุญาตให้ปฏิบัติได้ เพราะการอ่านซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์ในบ้านตามนัยของหะดีษเฎาะอีฟดังกล่าวนั้น เป็นการปฏิบัติที่มีพื้นฐานของหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์รองรับเอาไว้แล้ว .. คือหะดีษของท่านอบูฮุร็อยเราะฮ์ ร.ฎ.ข้างต้น ...

ทีนี้เราลองหันกลับมาดูการปฏิบัติของพวกเราบ้าง ...

หลายสิ่งหลายอย่างที่พวกเราปฏิบัติกันอยู่นั้น อาทิเช่น การอ่านตัลกีนให้ผู้ตาย หรือการอ่านอัล-กุรฺอ่านที่กุบูรฺ เป็นต้น ซึ่งหะดีษในเรื่องเหล่านี้เป็นหะดีษเฎาะอีฟทั้งสิ้น

เราแน่ใจหรือว่า การปฏิบัติในสิ่งดังกล่าวนี้เป็นฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลที่มีพื้นฐานจากหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์รองรับอยู่ ??? ...

3. จากเงื่อนไขข้อ 3 ที่ว่า จะต้องยึดมั่นขณะปฏิบัติว่า หะดีษบทนั้นเป็นหะดีษเฎาะอีฟ ไม่ใช่หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ และต้องเข้าใจว่า ที่ทำไปก็เป็นการทำเผื่อๆไว้เท่านั้น ...

ผมจึงอยากจะถามว่า เงื่อนไขข้อนี้ มีผู้ปฏิบัติคนใดเชื่อมั่นหรือเข้าใจอย่างนี้บ้าง ?

แน่นอน ผมตอบแทนให้ก็ได้ว่าชาวบ้านแทบทุกคนไม่มีใครเชื่อว่าหะดีษเหล่านั้นเป็นหะดีษเฎาะอีฟ และไม่มีใครคิดว่าเป็นการทำเผื่อๆ แต่การที่พวกเขาเอาจริงเอาจังกับสิ่งที่นักวิชาการหรือโต๊ะครูบางคนสนับสนุนให้ทำ ก็เพราะพวกเขามั่นใจว่า หะดีษที่โต๊ะครูนำมาส่งเสริมให้ปฏิบัตินั้นเป็นหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ และจะได้รับผลบุญจากการปฏิบัติอย่างแน่นอน ...

เพราะถ้ารู้ว่า สิ่งที่กำลังกระทำอยู่นั้นหลักฐานไม่ถูกต้อง หรือเป็นการทำเผื่อๆ พวกเขาก็คงไม่ยอมเสียเวลาและยอมทุ่มทุนจำนวนมาก (ซึ่งบางครั้งหากเป็นผู้มีฐานะดีก็อาจจะเป็นหลักหมื่นหรือหลักแสน) เพื่อกระทำ “เผื่อๆ” ในสิ่งเหล่านี้หรอก ...

4. และจากเงื่อนไขข้อ 4 ที่ว่า การปฏิบัติตามหะดีษเฎาะอีฟดังกล่าวต้องอย่าให้มันแพร่หลาย หรืออีกนัยหนึ่งคือ ให้แอบทำเงียบๆหรือลับๆเป็นการส่วนตัว เพราะมิฉะนั้นผู้ไม่รู้บางคน(หรือหลายคนหรือแทบทุกคน) อาจเข้าใจว่า มันคือแบบอย่างที่ถูกต้องมาจากท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ...

จากเงื่อนไขข้อนี้ทำให้เห็นชัดขึ้นไปอีกว่า สิ่งที่ประชาชนทั่วไปปฏิบัติกันอยู่นั้น ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขข้อนี้แน่นอน เพราะการปฏิบัติเรื่องเหล่านี้ในปัจจุบัน – ทุกอย่าง -- กลายเป็น “ประเพณี” หรือ “ค่านิยม” ที่ขาดไม่ได้ในสังคมมุสลิมหลายแห่งไปแล้ว เนื่องจากมันแพร่หลายเสียจนกระทั่งศาสนิกอื่นหรือแม้แต่มุสลิมที่กำลังปฏิบัติอยู่เองก็ยังเข้าใจว่า มันคือซุนนะฮ์หรือวัฒนธรรมที่ถูกต้องอย่างหนึ่งของศาสนาอิสลาม ...

สรุปแล้ว หากเราจะเคร่งครัดกันจริงๆต่อเงื่อนไขทั้ง 4 ประการนี้ในการนำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล ผมว่าเป็นเรื่อง “ยากมาก” ในเชิงปฏิบัติหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ...

และเมื่อไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขทั้ง 4 ประการนี้ได้ครบถ้วน นักวิชาการส่วนใหญ่ก็ไม่อนุญาตให้นำหะดีษเฎาะอีฟมาปฏิบัติ ไม่ว่าในเรื่องอะไรก็ตาม ...

(ตอนที่ 3)

(3).คำพูดอิหม่ามอะห์มัดที่ว่า หะดีษเฎาะอีฟดีกว่ากิยาส

ข้อมูลหนึ่งที่ผมเห็นมีผู้ชอบอ้างกันบ่อยก็คือ คำพูดของท่านอิบนุตัยมียะฮ์จากหนังสือ “มัจญ มั๊วะอฺ อัล-ฟะตาวีย์” เล่มที่ 1 หน้า 250-251 ซึ่งมีข้อความว่า ...

وَلاَ يَجُوْزُ أَنْ يُعْتَمَدَ فِى الْشَرِيْعَةِ عَلَى اْلأَحَادِيْثِ الضَّعِيْفَةِ الَّتِىْ لَيْسَتْ صَحِيْحَةً وَلاَ حَسَنَةً، لَكِنْ أَحْمَدُ وَغَيْرُهُ مِنَ الْعُلَمَاءِ جَوَّزُوْا أَنْ يُرْوَى فِىْ فَضَائِلِ اْلأَعْمَالِ مَالَمْ يُعْلَمْ أَنَّهُ ثَابِتٌ، إِذَالَمْ يُعْلَمْ أَنَّهُ كَذِبٌ، وَذَلِكَ أَنَّ الْعَمَلَ إِذَاعُلِمَ أَنَّهُ مَشْرُوْعٌ بِدَلِيْلٍ شَرْعِيٍّ، وَرُوِىَ فَىْ فَضْلِهِ حَدِيْثٌ لاَ يُعْلَمُ أَنَّهُ كَذِبٌ جَازَ أَنْ يَكُوْنَ الثَّوَابُ حَقًّا، وَلَمْ يَقُلْ أَحَدٌ مِنَ اْلأَئِمَّةِ أَنَّهُ يَجُوْزُ أَنْ يُجْعَلَ الشَّىْءُ وَاجِبًا أَوْ مُسْتَحَبًّا بِحَدِيْثٍ ضَعِيْفٍ، وَمَنْ قَالَ هَذَا فَقَدْ خَالَفَ اْلإِجْمَاعَ

“และไม่อนุญาตให้ “ยึดถือ” บรรดาหะดีษเฎาะอีฟที่ไม่ใช่หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์และหะดีษหะซัน (มาเป็นหลักฐาน)ในบทบัญญัติของศาสนา ทว่าท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัลและนักวิชาการท่านอื่นๆ (เช่นท่านอับดุรฺเราะห์มาน บินมะฮ์ดีย์ เป็นต้น) ได้อนุญาตให้ “รายงาน” ในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล ด้วยหะดีษที่เขาไม่รู้ว่ามันถูกต้องแน่นอน(หรือไม่) หากเขาไม่รู้ว่ามันเป็น(หะดีษ)เท็จ.. ที่เป็นดังนี้ ก็เนื่องจากอะมั้ลใดๆที่รู้(ชัดเจน)แล้วว่า มันเป็นบทบัญญัติ, จากหลักฐาน(ที่ถูกต้อง)ตามบทบัญญัติ แล้วมีหะดีษซึ่งไม่รู้ว่ามันเป็นเท็จหรือไม่ ได้รายงานเรื่องความประเสริฐของอะมั้ลนั้น ก็เป็นไปได้ว่าผลบุญ(ที่ระบุในหะดีษ)นั้น (อาจ)เป็นเรื่องจริง .. ไม่เคยมีนักวิชาการระดับแนวหน้าท่านใดกล่าวว่า อนุญาตให้กำหนดสิ่งใดว่าเป็นวาญิบหรือเป็นสุนัต โดยอ้างหะดีษเฎาะอีฟ(เป็นหลักฐาน) เพราะผู้ใดที่กล่าวอย่างนี้ แน่นอนเขาย่อมขัดแย้งกับมติเอกฉันท์ของปวงปราชญ์” ...

และอีกข้อมูลหนึ่งเป็นคำกล่าวของท่านอบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ในหนังสือ “อัล-อัจญ วิบะฮ์ อัล-ฟาฎิละฮ์” หน้า 51 มีข้อความว่า ...

.... **وَتَبِعَ أَحْمَدَ أَبُوْدَاوُدَ، وَقَدَّمَاهُ عَلَى الرَّأْيِ وَالْقِيَاسِ**

“ท่านอบูดาวูดได้คล้อยตามท่านอิหม่ามอะห์มัด โดยทั้งสองท่านถือว่า หะดีษเฎาะอีฟต้องมาก่อนความเห็นและการกิยาส” ...

ชี้แจง

จากคำกล่าวของท่านอิบนุตัยมียะฮ์และท่านอบูอัล-หะสะนาต อัล-ลักนะวีย์ข้างต้น พอจะสรุปได้ดังนี้ ...

3.1 การอ้างหะดีษเฎาะอีฟ - ไม่ว่าระดับไหน - มาเป็น "หลักฐาน" ในเรื่องของหุก่มทั้ง 5 คือวาญิบ, สุนัต, ญาอิซ (อนุญาต), มักรูฮ์ และหะรอม เป็นเรื่องต้องห้ามตามมติเอกฉันท์ของนักวิชาการระดับแนวหน้า ...

3.2 ท่านอิหม่ามอะหมัด อิบนุหัมบัลและนักวิชาการจำนวนหนึ่งอนุญาตให้ "รายงาน" และ "ปฏิบัติ" ด้วยกับหะดีษเฎาะอีฟในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล เมื่อเขาไม่รู้ว่าหะดีษนั้นถูกต้องหรือไม่ และไม่รู้ด้วยว่าเป็นเป็นหะดีษเท็จ ...

(แต่โปรดสังเกตข้อความข้างต้นที่ผมขีดเส้นใต้ไว้ด้วยว่า อะมั้ลที่เราจะนำหะดีษที่ไม่รู้ว่าเป็นหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์หรือหะดีษเฎาะอีฟ มาเป็นปฏิบัติเสริมในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาลนั้น ท่านอิบนุตัยมียะฮ์กล่าวว่า จะต้องเป็นอะมั้ลที่เป็นบทบัญญัติ, มีที่มาจากหลักฐานที่ถูกต้องตามบทบัญญัติรองรับไว้แล้ว เท่านั้น ...

แสดงว่าถ้าอะมั้ลใดที่ไม่ปรากฏว่าเป็นบทบัญญัติ เพราะไม่มีหลักฐานที่ถูกต้องตามบทบัญญัติมารองรับ ก็ไม่อนุญาตให้นำหะดีษที่เราไม่รู้ว่ามันเฎาะอีฟหรือไม่ และไม่รู้ว่ามันเศาะเหี๊ยะฮ์หรือไม่ มาปฏิบัติเสริมอะมั้ลนั้นในฐานะเป็นฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล) ...

3.3 ท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัลยังกล่าวด้วยว่า การปฏิบัติด้วยกับหะดีษเฎาะอีฟดีกว่าการกิยาส ...

ปัญหาที่ต้องรับรู้ก็คือ "หะดีษเฎาะอีฟ" ตามคำกล่าวของท่านอิหม่ามอะห์มัดข้างต้น หมายถึงหะดีษเฎาะอีฟในระดับใด ? ...

คำตอบในเรื่องนี้ ท่านมุหัมมัด ญะมาลุดดีน อัล-กอซิมีย์ได้อธิบายไว้ในหนังสือ "กอวาอิด อัต-ตะห์ดีษ" หน้า 118 ดังนี้ ...

رَأَيْتُ فِىْ "مِنْهَاجُ السُّنَّةِ" لِلإِمَامِ تَقِيِّ الدِّيْنِ بْنِ تَيْمِيَّةَ مَا نَصُّهُ : وَأَمَّا نَحْنُ فَقَوْلُنَا : إِنَّ الْحَدِيْثَ الضَّعِيْفَ خَيْرٌ مِنَ الرَّأْيِ، فَلَيْسَ الْمُرَادُ بِهِ الضَّعِيْفَ الْمَتْرُوْكَ، لَكِنَّ الْمُرَادَ بِهِ الْحَسَنُ، كَحَدِيْثِ عَمْرِوبْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيْهِ عَنْ جَدِّه، وَحَدِيْثِ إِبْرَاهِيْمَ الْهَجَرِيِّ وَأَمْثَالِهِمَا مِمَّنْ يُحَسِّنُ التِّرْمِذِىُّ حَدِيْثَهُ أَوْ يُصَحِّحُهُ، وَكَأَنَّ الْحَدِيْثَ فِى اصْطِلاَحِ مَنْ قَبْلَ التِّرْمِذِيِّ إِمَّا صَحِيْحٌ وَإِمَّا ضَعِيْفٌ، وَالضَّعِيْفُ نَوْعَانِ : ضَعِيْفٌ مَتْرُوْكٌ وَضَعِيْفٌ لَيْسَ بِمَتْرُوْكٍ، فَتَكَلَّمَ أَئِمَّةُ الْحَدِيْثِ بِذَلِكَ ٱلإِصْطِلاَحِ، فَجَاءَ مَنْ لاَ يَعْرِفُ إِلاَّ اصْطِلاَحَ التِّرْمِذِيِّ، فَسَمِعُ قَوْلَ بَعْضِ ٱلأَئِمَّةِ : "اَلْحَدِيْثُ الضَّعِيْفُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْقِيَاسِ" فَظَنَّ أَنَّهُ يُحْتَجُّ بِالْحَدِيْثِ الَّذِىْ يُضَعِّفُهُ مِثْلُ التِّرْمِذِيِّ ....

ฉันได้เห็นในหนังสือ“มินฮาญุจซุนนะฮ์” ของท่านอิหม่ามตะกียุดดีน อิบนุตัยมียะฮ์ ซึ่งนี่คือข้อความของมัน ...

“อนึ่งพวกเรา (ผู้สังกัดมัษฮับหัมบะลีย์) ..คำพูดของพวกเราที่ว่า ..หะดีษเฎาะอีฟดีกว่าการใช้ทัศนะ นั้น คำพูดนี้มิใช่หมายถึงหะดีษเฎาะอีฟที่ต้องปัดทิ้ง แต่เป้าหมายของมันก็คือหะดีษหะซัน! เช่นหะดีษของท่านอัมรฺ บินชุอัยบ์ ที่รายงานมาจากบิดาของเขา, ซึ่งรายงานจากปู่ของเขา และหะดีษของท่านอิบรอฮีม อัล-ฮะญะรีย์ และผู้ที่คล้ายคลึงกับ 2 ท่านนั้น อันเป็นผู้ที่ท่านอัต-ติรฺมีซีย์กล่าวว่าหะดีษของเขาหะซันหรือเศาะเหี๊ยะฮ์ จึงคล้ายกับว่า(สถานภาพของ)หะดีษตามอิศฏิลาห์หรือศัพท์เทคนิคของคน “ยุคก่อน” จากท่านอัต-ติรฺมีซีย์(จะมีแค่ 2 ลักษณะคือ) ถ้าไม่เศาะเหี๊ยะฮ์ก็เฎาะอีฟ, และหะดีษเฎาะอีฟก็มี 2 ชนิดคือ หะดีษเฎาะอีฟที่ต้องปัดทิ้ง และหะดีษเฎาะอีฟที่ไม่ต้องปัดทิ้ง (ปัจจุบันรู้จักกันในนามหะดีษหะซัน) ซึ่งบรรดานักวิชาการชั้นนำ(ยุคก่อน)ก็จะใช้พูดกันตามศัพท์เทคนิคนี้ ...

ต่อมาบุคคลยุคหลังซึ่งไม่เคยรู้จักนอกจากศัพท์เทคนิคของท่านอัต-ติรฺมีซีย์ (ที่แบ่งหะดีษออกเป็น 3 ลักษณะคือเศาะเหี๊ยะฮ์, หะซัน และเฎาะอีฟ) พอได้ยินนักวิชาการหะดีษชั้นนำ(ยุคก่อน)พูดว่า “หะดีษเฎาะอีฟเป็นที่รักสำหรับฉันยิ่งกว่ากิยาส” ก็เลยเข้าใจว่า หะดีษซึ่งคนอย่างท่านอัต-ติรฺมีซีย์กล่าวว่าเฎาะอีฟ ก็ยังสามารถอ้างเป็นหลักฐานได้ (ตามแนวทางมัษฮับหัมบะลีย์) ......”

อธิบายให้เข้าใจกันง่ายๆก็คือ นักวิชาการหะดีษระดับผู้นำ ยุคก่อนจากท่านอัต-ติรฺมีซีย์(สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 279) เช่นท่านอิหม่ามมาลิก (สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 179), ท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัล

(สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 241), ท่านอัด-ดาริมีย์ (สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 255), ท่านบุคอรีย์ (สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 256), ท่านมุสลิม (สิ้นชีวิตปีฮ.ศ. 261) เป็นต้น ได้แบ่งหะดีษออกเป็นเพียง 2 ลักษณะคือ“หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์” กับ “หะดีษที่ไม่เศาะเหี๊ยะฮ์(หรือเฎาะอีฟ)”

และ“หะดีษที่ไม่เศาะเหี๊ยะฮ์” สำหรับนักวิชาการยุคแรกจะมี 2 ลักษณะคือ ...

1. หะดีษซึ่งคุณสมบัติผู้รายงานของมัน ด้อยกว่าคุณสมบัติของผู้รายงานหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์เล็กน้อย จึงไม่ถือเป็นหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ แต่ถือว่าเป็นหะดีษ “เฎาะอีฟน้อย”

หะดีษลักษณะนี้ จะยังไม่ถูกปัดทิ้งและยังสามารถนำมาปฏิบัติได้ (ก็คือหะดีษซึ่งท่านอัต-ติรฺมีซีย์ในยุคถัดมาเรียกว่า หะดีษหะซัน) ...

2. หะดีษที่ต้องปัดทิ้งหรือนำมาปฏิบัติไม่ได้ เพราะผู้รายงานขาดคุณสมบัติค่อนข้างมาก หรือขาดคุณสมบัติอย่างมาก ...

หะดีษลักษณะนี้ ถือเป็น“หะดีษเฎาะอีฟมาก” ...

เมื่อนักวิชาการหะดีษยุคแรกกล่าวว่า “หะดีษเฎาะอีฟ” เจตนารมณ์ของพวกท่านจึงหมายถึง “หะดีษที่ตรงกันข้ามกับหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์” อันมีความหมายครอบคลุมหะดีษเฎาะอีฟทั้ง 2 ชนิด .. ทั้งที่ถูกปัดทิ้งและไม่ถูกปัดทิ้ง ...

ต่อมา เมื่อถึงยุคของท่านอัต-ติรฺมีซีย์ ท่านจึงได้จัดแบ่งเสียใหม่ โดยแบ่งหะดีษออกเป็น 3 ชนิด คือ หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์, หะดีษเฎาะอีฟ และได้นำหะดีษเฎาะอีฟน้อยที่ไม่ถูกปัดทิ้งในยุคก่อนมาบัญญัติศัพท์เรียกเสียใหม่ว่า “หะดีษหะซัน” ...

เพราะฉะนั้น คำกล่าวของท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัลที่ว่า “หะดีษเฎาะอีฟ ดีกว่ากิยาส” จึงไม่ได้หมายถึงหะดีษเฎาะอีฟจริงๆดังเป็นที่รู้จักกันตามความหมายในปัจจุบัน แต่จะหมายถึง “หะดีษหะซัน” ตามสำนวนของท่านอัต-ติรฺมีซีย์ ...

นักวิชาการหะดีษอีกท่านหนึ่งที่ได้อธิบายคำว่า “หะดีษเฎาะอีฟ” ตามคำกล่าวของท่านอิหม่ามอะห์มัดและนักวิชาการท่านอื่นๆในลักษณะเดียวกันกับการอธิบายของท่านอิบนุตัยมียะฮ์ข้างต้นก็คือ ท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ นักวิชาการหะดีษชาวอียิปต์ ...

ท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ ได้กล่าวในหนังสือ “อัล-บาอิษ อัล-หะษีษ” หน้า 101 ว่า ...

وَأَمَّا مَا قَالَهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَل، وَعَبْدُالرَّحْمَنُ بْنُ مَهْدِيٍّ، وَعَبْدُاللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: "إِذَارَوَيْنَا فِى الْحَلاَلِ وَالْحَرَامِ شَدَّدْنَا، وَإِذَارَوَيْنَا فِى الْفَضَائِلِ تَسَاهَلْنَا" فَإِنَّمَا يُرِيْدُ بِه ـ فِيْمَا أَرْجَحُ، وَاللهُ أَعْلَمُ ـ أَنَّ التَّسَاهُلَ إِنَّمَا هُوَ فِى اْلأَخْذِ بِالْحَدِيْثِ الْحَسَنِ الَّذِىْ لَمْ يَصِلْ إِلَى دَرَجَةِ الصِّحَّةِ، فَإِنَّ اْلإِصْطِلاَحَ فِى التَّفْرِقَةِ بَيْنَ الصَّحِيْحِ وَالْحَسَنِ لَمْ يَكُنْ فِىْ عَصْرِنَا مُسْتَقِرًّا وَاضِحًا، بَلْ كَانَ أَكْثَرُ الْمُتَقَدِّمِيْنَ لاَ يَصِفُ الْحَدِيْثَ إِلاَّ بِالصِّحَّةِ أَوِ الضَّعْفِ فَقَطْ

“อนึ่ง สิ่งที่ท่านอิหม่ามอะห์มัด อิบนุหัมบัล, ท่านอับดุรฺเราะห์มาน บินมะฮ์ดีย์ และท่านอับดุลลอฮ์ บินอัล-มุบาร็อกกล่าวว่า .. “เมื่อเรารายงานในเรื่องหะล้าลและหะรอม เราจะเข้มงวด และเมื่อเรารายงานในเรื่องความดีงามต่างๆและสิ่งที่คล้ายคลึงกัน เราจะผ่อนปรน” .. พวกเขามิได้มีจุดประสงค์อื่นใดจากคำกล่าวนี้ – ตามมุมมองที่มีน้ำหนักที่สุด, วัลลอฮุอะอฺลัม - นอกจากการผ่อนปรนนั้น เฉพาะในการรับเอาหะดีษหะซันซึ่งไม่ถึงระดับเศาะเหี๊ยะฮ์เท่านั้น เพราะบรรทัดฐานในการแบ่งแยกระหว่างหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์กับหะดีษหะซันในยุคของเรายังไม่มั่นคงชัดเจนเลย ตรงกันข้าม บรรดานักวิชาการยุคแรกๆ จะไม่เคยกล่าวถึงลักษณะของหะดีษเว้นแต่ด้วยคำว่า “เศาะเหี๊ยะฮ์” หรือ “เฎาะอีฟ” เท่านั้น” ...

(ตอนที่ 4)

หมายเหตุ

อีกข้อเขียนหนึ่งที่ผมจะละเว้นจากการนำมากล่าวถึงมิได้ คือข้อเขียนของผู้ใช้นามแฝงว่า Aswar ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้ ...

“ประเด็นแรก หะดีษเฏาะอีฟคือหะดีษที่ยังสงสัยว่าจะอยู่ในระดับขั้นที่เชื่อถือได้ ทัศนะดังกล่าวไม่มีการขัดแย้ง คำดังกล่าวหากมีการบอกว่าฎออีฟเป็นเพียงแค่ ظَنِّيٌّ นั้น ถูกต้อง คำดังกล่าวไม่มีผู้โต้แย้งแต่ประการใด เพียงแต่ศอเฮียฮ์นั้นก็เป็น ظَنِّيٌّ เช่นกัน ซึ่งก็ไม่มีการขัดแย้งในหมู่นักวิชาการหะดีษเช่นกัน นักวิชาการหะดีษได้กล่าวตรงกันว่า การตัดสินหะดีษใดนั้นเป็นการตัดสินเพียงภายนอก ซึ่งอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง.

อัลฮาฟิซ อัซซะคอวีย์กล่าวว่า อุละมาอ์ส่วนใหญ่ที่เป็นนักวิชาการหะดีษ นักวิชาการฟิกฮ์ และนักวิชาการอุศูล ซึ่งคนหนึ่งก็คืออิมามชาฟิอีย์ มีทัศนะว่า การตัดสินฮะดีษหนึ่งๆว่าถูกต้องหรือฎออีฟนั้น เป็นเพียงความเป็นไปได้ภายนอก ฉะนั้นถ้าพวกเขากล่าวว่าฮะดีษนี้ศอเฮียฮ์ความหมายคือ มีสายสืบติดต่อกันพร้อมกับเงื่อนไขอื่นๆที่ถูกตั้งเอาไว้(เท่านั้น) เพราะเป็นไปได้ว่าคนที่มีความเชื่อถือนั้นอาจจะผิดหรือหลงลืมได้ ...

และเมื่อพวกเขากล่าวว่า ฮะดีษนี้ฎออีฟ หมายความว่า มันขาดเงื่อนไขหนึ่งๆหรือมากกว่านั้นซึ่งเป็นเงื่อนไขของการรับฮะดีษ(เท่านั้น) เพราะเป็นไปได้ว่าคนที่ไม่น่าเชื่อถือ คนนั้นอาจจะจำ(ฮะดีษดังกล่าว)และพูดจริง ...

ฯลฯ.

ผมขอเรียนว่า คำพูดข้างต้นนี้ เป็นเรื่องถูกต้องและตรงต่อความเป็นจริงเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ จนแทบไม่ต้องการคำอธิบายใดๆอีก ...

แต่ยังมีสิ่งที่ผมคิดว่า ควรจะชี้แจงอยู่ 2 ประเด็นคือ ...

(1). คำพูดที่ว่า “หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์นั้นก็เป็น ظَنِّيٌّ เช่นกันซึ่งก็ไม่มีการขัดแย้งในหมู่นักวิชาการหะดีษ” ...

คำพูดนี้ผมคิดว่าไม่น่าจะถูกต้อง ...

เพราะหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์จะมี 2 ลักษณะคือ หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ที่มุตะวาติรฺ และหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ที่อาหาด ...

หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ที่มุตะวาติรฺ - ทุกบท - ไม่ใช่หลักฐานซ็อนนีย์ แต่เป็นหลักฐาน “ก็อฏอีย์” โดยไม่มีข้อขัดแย้งของนักวิชาการ ...

ส่วนหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ที่อาหาด จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือหะดีษมัชฮูรฺ, หะดีษอะซีซ และหะดีษเฆาะรีบ ซึ่งผมจะไม่อธิบายรายละเอียด ณ ที่นี้ ...

สำหรับสถานภาพของหะดีษอาหาดทั้ง 3 ประเภทที่เศาะเหี๊ยะฮ์ นักวิชาการจะขัดแย้งกันเป็น 3 ทัศนะคือ ...

1. หะดีษอาหาดที่เศาะเหี๊ยะฮ์ทุกประเภท ไม่ว่าบันทึกโดยผู้ใดถือว่าเป็นหลักฐานซ็อนนีย์ ..

นี่คือทัศนะของท่านอิหม่ามนะวะวีย์, ท่านอิบนุบุรฺฮาน, ท่านอิบนุอับดิสสลาม และนักวิชาการบางท่าน ...

(จากหนังสือ “ตัดรีบ อัรฺ-รอวีย์” เล่มที่ 1 หน้า 132) ...

2. หะดีษอาหาดที่เศาะเหี๊ยะฮ์ทุกประเภทที่บันทึกโดยท่านบุคอรีย์และท่านมุสลิม ถือว่าเป็นหลักฐานก็อฏอีย์ ...

นี่คือทัศนะของท่านอิบนุศศ่อลาห์ ซึ่งเป็นอาจารย์ของท่านอิหม่ามนะวะวีย์ในหนังสือ “อุลูมุลหะดีษ” หน้า 24 ...

3.หะดีษอาหาดที่เศาะเหี๊ยะฮ์ ไม่ว่ารายงานโดยผู้ใด ถือว่าเป็นหลักฐานก็อฏอีย์ทั้งสิ้น ...

นี่คือทัศนะของท่านดาวูด อัซ-ซอฮิรีย์, ท่านหุซัยน์ บินอะลีย์ อัล-กะรอบิซีย์, ท่านอัล-หาริษ บินอะซัด อัล-มัจญลิซีย์, ท่านอิหม่ามมาลิก บินอนัส และท่านอิบนุหัซม์

(จากหนังสือ “อัล-บาอิษ อัล-หะษีษ” ของท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺ หน้า 36) ...

ท่านอะห์มัด มุหัมมัดชากิรฺได้กล่าวรับรองทัศนะที่สามนี้ว่า เป็นทัศนะที่ถูกต้องที่สุด ...

(ดูหนังสือดังกล่าว หน้า 37) ...

จะเห็นได้ว่า หะดีษเฎาะเหี๊ยะฮ์ทุกลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นหะดีษมุตะวาติรฺหรือหะดีษอาหาด นักวิชาการ “ส่วนใหญ่” ถือว่า เป็นหลักฐานก็อฏอีย์ ไม่ใช่ซ็อนนีย์ ...

หรือแม้ในมุมมองของนักวิชาการที่มองว่าหะดีษอาหาดที่เศาะเหี๊ยะฮ์ทุกประเภทเป็นหลักฐานซ็อนนีย์เหมือนกับหะดีษเฎาะอีฟ แต่ความเป็น “ซ็อนนีย์” ของหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์กับหะดีษเฎาะอีฟจะมีน้ำหนักแตกต่างกัน ...

หะดีษเฎาะอีฟจะเรียกว่า ซ็อนน์มัรฺญูห์ (اَلظَّنُّ الْمَرْجُوْحُ) คือให้ความมั่นใจน้อยมาก ว่าข้อความในหะดีษจะมาจากท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ...

ส่วนหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์จะเรียกว่า ซ็อนน์รอญิ๊ห์(اَلظَّنُّ الرَّاجِحُ) คือให้ความมั่นใจสูงมาก ว่าข้อความในหะดีษเป็นคำพูดหรือการกระทำของท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมจริงๆ ...

เพราะฉะนั้น การนำคำว่า “ซ็อนนีย์” ของหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์มาเปรียบเทียบกับ “ซ็อนนีย์” ของหะดีษเฎาะอีฟว่า เป็น “ซ็อนนีย์” เหมือนกัน จึงถือว่าไม่ถูกต้อง ไม่ว่าในทัศนะของนักวิชาการท่านใด ...

(2). ข้อความจากคำพูดของคุณ Aswar ข้างต้นที่ผมเน้นน้ำหนักไว้นั้น คือสัจธรรมและความจริงที่ใครๆก็ปฏิเสธไม่ได้ ...

เพราะหะดีษ คือสิ่งที่ถูกรวบรวมกันในยุคหลัง .. อาจจะหลังจากท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมสิ้นชีวิตไปแล้วเกือบร้อยปีหรือกว่า 100-200 ปี ...

ผู้บันทึกทุกคน จึงไม่มีผู้ใดได้รับฟังหะดีษจากปากของท่านนบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมหรือได้เห็นการกระทำของท่านโดยตรง นอกจากการ “ถ่ายทอด” คือ การรายงานต่อๆกันมา .. อาจจะ 2-3 ชั่วคน, ถึง 9-10 ชั่วคนหรือมากกว่านั้น ...

คุณสมบัติของ “สื่อกลาง” หรือผู้รายงานทุกระดับชั้นระหว่างตัวผู้บันทึก กับตัวท่านบีย์ ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัมจึงเป็นกุญแจสำคัญในการตัดสินความถูกต้องหรือความไม่ถูกต้องของหะดีษทุกบทร่วมกับกฎเกณฑ์อื่นๆ ...

นักวิชาการหะดีษได้ "กำหนดกรอบ" เรื่องคุณสมบัติของสื่อกลางหรือผู้รายงานเหล่านี้ไว้ โดยพวกท่านได้ทำการตรวจสอบประวัติของผู้รายงานแต่ละท่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการยอมรับหรือไม่ยอมรับหะดีษที่เขารายงาน ...

ความ "ถูกต้อง" หรือ "ไม่ถูกต้อง" ของหะดีษจึงตัดสินกันไปตามกรอบและกฏเกณฑ์ที่นักวิชาการได้กำหนดขึ้นภายหลัง ตามรูปการณ์ภายนอก .. คือคุณสมบัติของผู้รายงานแต่ละคนในทุกระดับ ซึ่งมันอาจจะตรง, หรืออาจจะไม่ตรงกับ"ข้อเท็จจริง" หรือ (**نَفْسُ اْلأَمْرِ**) ก็ได้ ..

หมายความว่า หะดีษซึ่งรายงานโดยผู้ที่มีประวัติว่าชอบพูดโกหกและเราถือว่าเป็นหะดีษเท็จ เป็นไปได้ว่าข้อเท็จจริง (**نَفْسُ اْلأَمْرِ**) เขาอาจพูดจริงในหะดีษบทนั้นก็ได้ ...

หรือหะดีษซึ่งรายงานโดยผู้ที่ความทรงจำบกพร่อง (**سَيِّءُ الْحِفْظِ**) และเราถือว่าเป็นหะดีษเฎาะอีฟ เป็นไปได้ว่าข้อเท็จจริง เขาอาจจะไม่ลืมและจดจำหะดีษบทนั้นจริงๆขณะรายงานมันก็ได้ ...

หรือในมุมกลับกัน หะดีษซึ่งผู้รายงานที่มีความจำดี, เชื่อถือได้ และเราเรียกว่าหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ ก็เป็นไปได้ว่าข้อเท็จจริง อาจมีความผิดพลาดหรือหลงลืมจากบุคคลเหล่านั้นก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน ...

แต่ .. เรื่องของ **نَفْسُ اْلأَمْرِ** หรือข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆ ถือเป็นเรื่องของพระองค์อัลลอฮ์ ซ.บ. เท่านั้นที่ทรงทราบ ...

สำหรับพวกเรา .. มนุษย์ทุกคน .. ถูกใช้ให้ปฏิบัติตาม "รูปการณ์ภายนอก" หรือ **ظَاهِرٌ** ที่ปรากฏแก่เราเท่านั้น แม้ว่ามัน "อาจจะ" ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือ **نَفْسُ اْلأَمْرِ** ...

ตัวอย่างเช่น ผู้พิพากษาท่านหนึ่งได้ตัดสินลงโทษประหารชีวิตจำเลยในคดีหนึ่งไปตามหลักฐานที่ปรากฏและตรวจสอบแล้ว ทั้งๆที่ตาม **نَفْسُ اْلأَمْرِ** แล้ว จำเลยอาจจะไม่ใช่ผู้กระทำผิดตัวจริงก็ได้ ...

ถามว่า ผู้พิพากษาท่านนั้นมีความผิดบาปหรือไม่ ที่ตัดสินผิดพลาดไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือ **نَفْسُ اْلأَمْرِ** ? ...

คำตอบก็คือ ผู้พิพากษาท่านนั้น ไม่มีความผิดหรือบาปในการพิพากษาไปตามหลักฐานและรูปการณ์ที่ปรากฏแก่เขา แม้ว่ามันจะไม่ตรงกับ **نَفْسُ اْلأَمْرِ** ก็ตาม ...

หรือในการดูเดือนเสี้ยวเพื่อกำหนดการถือศีลอดเดือนรอมะฎอน ...

บางครั้งผู้ที่อ้างว่าเห็นเดือนเสี้ยว อาจจะเห็นก้อนเมฆสีขาวเล็กๆหรือแสงอะไรสักอย่างที่เข้าเข้าใจว่าเป็นเดือนเสี้ยว (ทั้งๆที่เดือนเสี้ยวในคืนนั้นอาจจะไม่มีจริง) แล้วผู้นำก็เชื่อและประกาศชักชวนให้ประชาชนถือศีลอดในวันรุ่งขึ้น ...

การถือศีลอดดังกล่าว ตามหลักการแล้วไม่ตรงกับ نَفْسُ اْلأَمْرِ เพราะที่มองเห็นไม่ใช่เดือนเสี้ยวจริงๆ ...

แต่ทุกคนที่ถือศีลอดจะไม่มีใครทำบาปหรือทำความผิด และศีลอดของพวกเขาก็ถือว่าถูกต้อง เพราะเป็นการปฏิบัติไปตามรูปการณ์ที่ปรากฏแก่พวกเขา คือมีผู้อ้างการเห็นเดือนและได้รับการยอมรับจากผู้นำ ...

เรื่องสถานภาพของหะดีษเฎาะอีฟหรือหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ก็เช่นเดียวกัน ...

ท่านอัส-สะยูฏีย์ได้กล่าวในหนังสือ "ตัดรีบ อัรฺ-รอวีย์" เล่มที่ 1 หน้า 275 ว่า ...

إِنَّ الْمُرَادَ بِالصَّحِيْحِ وَالضَّعِيْفِ مَا هُوَ الظَّاهِرُ، لاَ مَا فِيْ نَفْسِ اْلأَمْرِ

"แท้จริง เจตนารมณ์ด้วยคำว่า หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์และหะดีษเฎาะอีฟก็คือ สิ่งที่ปรากฏจากรูปการณ์ภายนอก มิใช่สิ่งที่เป็น نَفْسُ اْلأَمْرِ หรือข้อเท็จจริง ณ ที่อัลลอฮ์" ...

เพราะฉะนั้น ในเรื่องของหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์หรือหะดีษเฎาะอีฟ เมื่อหลักวิชาการหะดีษบ่งชี้ว่ามันมีสถานภาพเช่นไร หน้าที่ของพวกเราก็คือ ให้ยอมรับตามการบ่งชี้ของหลักวิชาการนั้น โดยไม่ต้องไปกังวลอยู่กับเรื่อง نَفْسُ اْلأَمْرِ ว่าหะดีษเฎาะอีฟตามหลักวิชาการบทนั้น เป็นไปได้ว่าตามข้อเท็จจริง มันอาจไม่เฎาะอีฟก็ได้ ...

เพราะสมมุติถ้าสถานภาพหะดีษใดที่หลักวิชาการบ่งชี้ออกมามันเกิดไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือ نَفْسُ اْلأَمْرِ เราก็ไม่มีบาปหรือความผิดแต่ประการใดในการปฏิบัติไปตามกฎเกณฑ์และการบ่งชี้ของวิชาการอันเป็นรูปการณ์ภายนอกนั้น ...

ตรงกันข้าม ถ้าเรายึดเอา نَفْسُ اْلأَمْرِ มาเป็นหลักโดยอาศัยคำว่า "อาจจะ" หรือ "เป็นไปได้ว่า" มาเป็นสื่อ ...

ผมว่า เราก็สามารถปฏิเสธหะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์ได้ทุกบท เท่าๆกับที่เราสามารถยอมรับหะดีษเฎาะอีฟได้ทุกบทนั่นแหละ ...

ตัวอย่างเช่น หะดีษเศาะเหี๊ยะฮ์บทใดที่เราไม่ลงความเห็นด้วย เช่นหะดีษเรื่องท่านนบีย์ใช้ให้กดปีกอีกข้างหนึ่งของแมลงวันที่ตกลงไปในของเหลวให้จมลง โดยท่านนบีย์บอกว่า ปีกข้างหนึ่งของมันมีเชื้อโรค และปีกข้างหนึ่งของมันมียาบำบัด

ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็อาจจะปฏิเสธหะดีษบทนี้ได้โดยกล่าวว่า เป็นไปได้ว่าหะดีษบทนี้ อาจจะไม่ถูกต้อง (ตาม نَفْسُ اْلأَمْرِ) ก็ได้ ...

หรือหะดีษเฎาะอีฟบทใดที่เราลงความเห็นและยอมรับในเนื้อหาของมัน เราก็อาจจะกล่าวว่า .. เป็นไปได้ว่าหะดีษบทนี้อาจจะถูกต้องตาม نَفْسُ اْلأَمْرِ ก็ได้ ...

แล้วลองคิดดูเถิดว่า อะไรจะเกิดขึ้นกับสังคมมุสลิมและโลกอิสลาม ??? ...

ที่กล่าวมานี้ทั้งหมด มิใช่ผมจะ “ห้าม” พวกท่านคนใดจากการนำหะดีษเฎาะอีฟที่ไม่รุนแรงมาปฏิบัติในเรื่องฟะฎออิลุ้ลอะอฺมาล เพราะผมเองก็ยอมรับในกฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆดังที่บรรดานักวิชาการหะดีษท่านได้กำหนดเอาไว้ ...

ผมเพียงแต่แนะนำพวกท่านให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามเงื่อนไข “ทั้งหมด” ของมันเท่านั้น ...

และที่แนะนำ ก็มิใช่เพื่อตัวผมเอง แต่เพื่อผลประโยชน์ของพวกท่านนั่นแหละ ...

อ. มะห์มูด (ปราโมทย์) ศรีอุทัย ...

โทรฯ 086-6859660,

พฤหัสบดี ที่ 24 มิถุนายน 2553 ตรงกับวันที่ 12 เดือนรอญับ ฮ.ศ. 1431